
Сургуулук
АЛГЫСТААХ
тумсүүтэ

Сургуулук АЛГЫСТААХ түмсүүтэ

Дьокуускай
Дани-Алмас
2025

УДК 061:053.9(571.56-22)(082)
ББК 66.79(2Рос.Яку-2)я43

Хомуйан оҥордо
А.П. Золотарева

Сургуулук АЛГЫСТААХ түмсүүтэ / хомуйан оҥордо А. П. Золотарева.
С90 - Дьокуускай : Дани-Алмас, 2025. - 100 с.
Агентство CIP НБР Саха

Үөһээ Бүлүү улууһун, Сургуулук нэһилиэгин аҕам саастаахтара «Алгыс» түмсүүтэ 15 сыллаағыта тэриллэн, нэһилиэк общественнай олоҕор кыттыбыттара, кинилэр үлэлэрэ, ситиһиилэрэ бу кинигэ ахтыларыгар кэпсэнэр. Нэһилиэк култуурунай олоҕун ойуулуур чахчылар аныгы көлүөнэҕэ сырдатар уонна иитэр-үөрэтэр суолталаахтар.

Ааҕааччы киэҥ эйгэтигэр ананар.

УДК 061:053.9(571.56-22)(082)
ББК 66.79(2Рос.Яку-2)я43

© Золотарева А.П.составление, 2025
© Оформление. ООО «Компания "Дани-Алмас"», 2025

Улуу кыайыы 80 сылыгар,
Алгыс түмсүү 15 сыллаах
үбүлүөйүгэр ананар

КИИРИИ ТЫЛ

Сургуулук – төһө даҕаны, суола-иитэ суох, кытыы сытар нэһилиэктэр аҕсааннарыгар киирдэр култуура өттүнэн сайдыылаах, айылҕаттан талааннаах дьоннордооҕунан биллэр. «Үрэх баһа» диэн үгүстэртэн ааттаннар даҕаны, сирэ-уота ис киирбэҕинэн, булда-аһа дэлэйинэн кэлбит эрэ киһини бэйэтинэн кэрэхсэтэр, сөбүлэтэн олохсутар дойду буолар. Нэһилиэк олохтоохторо олох сайдыытыттан хаалсыбакка аныгылыы дьаһанан олороллорун киһи эрэ үөрэ, сэргии көрөр. Ол курдук, Сургуулукка аҕам саастаахтар ортолоругар «Алгыс» диэн ааттаах түмсүү тэриллибитэ быйыл 15 сыллаах үбүлүөйдээх сааһын көрсө, ыһыах кэмигэр бэлиэтээри тэринэр. Бу түмсүүгэ 40-50 сыллардааҕы көлүөнэ түмсэн, дьиэҕэ олорон хаалбакка, нэһилиэк общественнай олоҕор, культурнай тэрээһиннэргэ кыттыбытынан барбыттара. Бастаан мунньахтаан «Алгыс» диэн ааттанан, үлэлэрин торумнаан, былааннаан саҕалаабыттара. Бу түмсүү сыал-сорук туруорунан, дьиэ-кэргэн иллээх-эйэлээх, бөҕө туруктаах буолларыгар үлэлэспиттэрэ, оҕо ыччат сиэр-майгы өттүнэн иитиигэ, чөл олоҕу тутуһан, кэнэҕэски ыччакка үтүө холобур буолбуттара. Өбүгэ сахалыы тыыннаах таҥаһын-сабын үйэтитэн, иистэнэн, оһуор-мандар араас ойууларын үөрэтэн, нэһилиэккэ улахан сэргэхсийиини үөскэппиттэрэ. Маннык күүстээх санаалаах, үтүө үгэстээх түмсүүбүт дьонугар биһиги культура үлэһиттэрэ махталбытын биллэрэбит уонна кинилэргэ анаан өйдөбүнньүк кинигэ күн сирин көрүөхтээх диэн биир санаанан салайтаран ахтыы хомуйдубут. Бу кинигэ тахсарыгар

көмөлөспүт дьоннорбор Никифорова Л.Ф., Иванова Н.Н., Адамова Г.Е. улаханнык махтанабын. «Алгыстарым» барахсаттар ыллыктаах ыраас санааларгытын, олоххо үтүө көрүүлэргитин үөрэ-көтө ууна сылдьаргытыттан астынабыт. Баҕарабыт Сахабыт Сирин алмаабын курдук кытаанах доруобуйаны, аймах-билэ дьоҥҥутугар, оҕолоргутугар, сиэннэргитигэр үтүө холобур буолан, кинилэр тапталларыгар бигэнэн уһун, дьоллоох олохтонуҥ.

«АЛГЫС» түмсүү ситимэ хаһан да быстыбатын, сүппэтин, кырдьыбатын!

Сургуулук олохтооҕо **Золотарева Аяна Петровна**
СӨ культуратын туйгуна, культура бочуоттаах ветерана

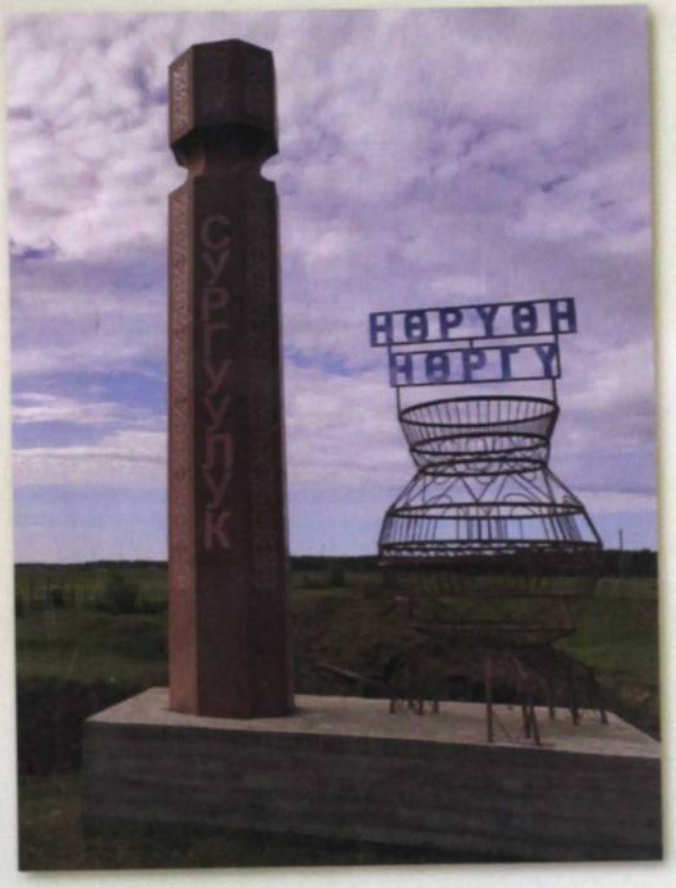

СУОХТУУР-АХТАР СУРГУУЛУГУМ!

Сир-дойду саһыарбыт уйата,
Күн уотун сыыйыллар утаҕа,
Күөх долгун күөллэрбит биһигэ
Сургуулук – мин дууһам үөрүүтэ.

Ыраахтан да кэтиир сулуһум,
Ырыаҕа хоһуйар мин дойдум,
Эргиллэр эдэрим туоһута,
Эрчимнээх олоҕум туоһута.

Күлүмүрдэс күөрэгэй дьарҕаалаах,
Күндээрэ күлүмнүүр халлааннаах,
Тулалыыр сып-сылаас эйгэлээх
Туруукан үлэһит дьоннордоох.

Сэргэхтик үрдүккэ тардыһар
Сиэр-майгы бу манна олохтоох,
Үүнэргэ-сайдарга баҕалаах
Үтүөкэн үчүгэй ыччаттаах.

Көрдөх аайы көстөр күөллэрдээх,
Аастаах аайы араас хонуулардаах,
Кырылас ыраас салгыннаах,
Арылыйар толбон аартыктаах.

Аалыы көмүс алаарар
Алтан дуйдаах алааһым.
Саныыр, таптыыр мин дойдум,
Суохтуур-ахтар Сургуулугум.

Луиза Филиппова

«АЛГЫС» ТҮМСҮҮ ААТА ААТТАНА ТУРДУН...

Биһиги нэһилиэккэ кырдьаҕастар түмсүүлэрин тэрийэн үлэлэтии туһунан 2009 сыл алтынньы ыйга этии киирбитигэр, сэтинньи-ахсынньы ыйдарга сүбэлэһэн, мунньахтаан үлэлиэхтээх састааппытын бигэргэппиппит, салайааччынан Игнатьева Зоя Гаврильевна, солбуйааччыннан Соргоева Агафия Афанасьевна уонна үлэ хайысхаларынан сыһыаран элбэх активтары Степанова Р.Е., Семенова Т.З., Иванова Е.Д., Гаврильева Р.Н., Максимова А.Д., Афанасьев И.Т үлэлэппиппит.

Түмсүүбүт аата «Алгыс» диэн былыр-былыргыттан өбүгэ саҕаттан билиҥнээҥҥэ дылы улахан да, кыра да тэрээһиннэри сиэр-туом быһыытынан алгыстааһынтан саҕалыылларын билэбит. Бу, иһиттэххэ олус судургу, боростуой гынан баран, сүрдээх истиҥ уонна дириҥ ис хоһоонноох, инникини түстүүр «Алгыс» диэн тылы бэйэбит түмсүүбүтүгэр аат ылынан үлэлии сылдьабыт.

Түмсүүбүт сыала-соруга;

– Кырыйдым, сааһырдым, пенсияҕа тахсыбытым – диэн дьиэҕэ олорон хаалбакка, дьон-сэргэ ортотугар сылдьан нэһилиэк олоҕор уонна нэһилиэк дьаһалтата ыытар үлэтигэр активнайдык кыттыы,

– Дьиэ кэргэммитигэр оҕону сиэр-майгы өттүгэр уонна үлэҕэ иитиигэ, дьиэ кэргэн иллээх-эйэлээх, бөҕө туруктаах буоларыгар сүбэ-ама биэрэн, кинилэргэ күүс-көмө, тирэх буоларга.

– Чөл олоҕу бэйэбитинэн тутуһан, эдэр ыччаттарга холобур буола сылдьарга.

– Кэтэх хаһаайыстыбаларга ынах, сылгы сүөһүбүтүн эспэккэ уонна сайыҥҥы өттүгэр хортуоска, оҕуруот араас аһын олордон, оҕолорбутугар көмөлөһөн, асүөл өттүнэн бэйэбитин хааччынан кыһыннары-сайыннары дэлэгэйдик олорорго.

Түмсүү тэриллэригэр барыта 28 киһи чилиэнинэн киирбитэ. Түмсүү чилиэннэрэ пенсияҕа тахсыахтарын иннинэ араас тэрилтэлэргэ үлэлээн, дьон-сэргэ ортотугар сылдьан, дьон убаастабылын, ытыктабылын ылбыт буоланнар, ыытыллар үлэлэрбитигэр бары үөрэ-көтө, сүрдээх көхтөөх баҕайытык кыттыһан киирэн барбыттара. Түмсүүбүтүгэр бастакы улахан саҕалааһын мероприятиены 2010 сыл тохсунньу ыйга ороһооспо бырааһынньыгын иннинэ 50 саастарыттан үөһэ саастаахтарга саҥа дьыллаағы дьоро киэһэ диэн бырааһынньыгы тэрийэн ыыппыппыт, кырдьаҕастарбыт сэҥээриилэрин ылбыта. Дьэ, мантан ыла «Алгыс» түмсүү аата ааттанан, үлэтэ-хамнаһа сэргэхтик саҕаламмыта. Онтон тохсунньу ый бүтэһигэр Боотулуу нэһилиэгин кырдьаҕастарын ыҥырыыларынан, улахан концертаах баран нэһилиэнньэҕэ көрдөрөн уонна үөлэннээхтэрбитин кытта көрсүһэн, ирэ-хоро кэпсэтэн, сэһэргэһэн, санаа атастаһан ылдьыттаан кэлбиппит.

Кыһын аайы иис куруһуога үлэлээн бэйэбит санаабытыгар, син элбэх үлэни оҥорбуппут. Иис куруһуогун иистэнии бары көрүҥүн баһылаабыт иистэнньэҥмит Раиса Акимовна Семенова салайан үлэлэппитэ. Ол курдук, өрөбүллэргэ бириэмэттэн бириэмэтигэр сотору буола-буола баҕалаахтар мустан таҥас, суумка, чаппараах, о.д.а. быһарбыт, тигэрбит уонна бэйэ-бэйэбититтэн үөрэнэрбит да элбэх этэ. Өбүгэлэрбит таҥастарын-саптарын үйэтитэр уонна дьон-сэргэ көрүүтүгэр таһаарар сыаллаах-соруктаах түмсүү чилиэннэрэ бары киэргэл чаппараах, сахалыы ырбаахы, сэлиэччик, бэргэһэ, дэйбиир, харысхал, онтон да атын араас оҥоһуктары оҥостон, тиктэн нэһилиэнньэҕэ ыытыллар араас улахан да, кыра да мероприятиеларга кэтэр буолбуппут уонна туттарбыт. Тэриллибиппит бастакы сайыныгар түмсүү чилиэннэрэ бары ыһыахха сахалыы таҥаһы

тиктэн кэппиппит, нэһилиэккэ улахан сэргэхсийиини, сэҥээриини үөскэппитэ, онтон ыла ыһыахтарга орто да, кырдьаҕас да саастаахтар сахалыы таҥас тиктэн кэтиилэрэ элбээн киирэн барбыта. Бастакы сылларбытыгар кэтэр таҥастарбыт матырыйаалларын уонна киэргэллэрбитин, онтон да атын ороскуоттарбытын ыйдааҕы усунуос харчыта мунньан уонна бэйэбит эбии биэрэн төлөһөрбүт. Кэнники сылларга нэһилиэккэ үлэлии олорор ИП Кан Тамара Михайловна, Филиппова Луиза Христофоровна бириэмэтигэр харчынан спонсордаан улахан күүс-көмө буолаллар. Тамара Михайловна туох баар сакааспытын, наадабытын куораттан бэйэтэ булан-талан аҕалан биэрээччи. Онон, Тамара Михайловнаҕа, Луиза Христофоровнаҕа түмсүү аатыттан улахан махталбытын тиэрдэбит!

Нэһилиэккэ ыытыллар араас тэрээһиннэргэ барытыгар кыттан күүс-көмө буоларбыт. Холобур, мин үлэлээбит үс сылбар улахан мероприятиелары ылар буоллахха, олохтоох оскуола тэриллибитэ 80 сыллаах уонна Улуу Кыайыы 65 сыллаах үбүлүөйдэрин тэрээһинигэр, саҥа библиотека аһыллыытыгар, «Мунҥха олоҥхото» бырайыакка, нэһилиэккэ ыытыллыбыт улуустааҕы оһуохай күрэҕин ыытыллыытыгар үгүс тэрээһиннэрин бэйэбит илиибитигэр ылан тэрийсибиппит. Олохтоох библиотека тэрийиитигэр түмсүүбүт саамай активнай, дэгиттэр талааннаах чилиэнэ, сцена ветерана, олохтоох автор Елена Дмитриевна Иванова хоһооннорун хомуурунньугун сүрэхтээниитигэр активнай кыттыыны ылбыппыт. Елена Дмитриевна 70 үбүлүөйдээх сааһыгар нэһилиэккэ концерт уонна уус-уран оҥоһуктарыгар быыстапка тэриллибитэ. 2013 сыл ыам ыйын 22 күнүгэр саха Саҥа Сылын көрсүү бастакы бырааһынньыга ыытыллыбыта, онтон 2014 сыл ахсынньы 21 күнүгэр Эһээ Дьыл – Г.С Угаров төрөөбүт түөлбэтигэр Сургуулукка Саҥа Сыл кутаатын бастакы уматар тэрээһинигэр сүрүн кыттыыны ылбыппыт. Бу сылтан саҕалаан Эһээ Дьыл кутаатын сылааһынан дьон-сэргэ ыраастанар, арчыланар, саҕаһа чүмэчитин иитгэр буолбуттара. Эһээ Дьыл төрөөбүт дойдутугар Сургуулукка эрэ үммүт мастан кыһыллыбыт, арчыламмыт саҕаһанан Саҥа Сыл дьоллоох уотун оттуохтаахтар, чүмэчи уматыахтаахтар диэн буолбута да, бу кэнники сылларга уота-күөһэ умуллан хаалла.

Маны таһынан биһиги көлүөнэ оҕо кэминээҕи уонна эрчимнээх эдэр саастарбыт сэбиэскэй кэмҥэ ааспыт буолан, сыллата былыргынан Улуу Өктөөп бырааһынньыгын, Хомсомуол төрөөбүт күнүн, эргэ Саҥа Дьылы, 1 маай , Кыайыы күннэрин уонна саас хаар ууллан сайын кэлиитин, айылҕаҕа тахсан ырыалаахтойуктаах, элбэх тэрээһиннэрдээх көрсөн бэлиэтээн, оонньоон-көрүлээн эдэр сааспытын эргитэн сөргүйэрбитин сөбүлүүрбүт.

Оччолорго ырыаһыттарбыт олус элбэх этилэр, Елена Василий Ивановтар, Василий Эппяхов, Ульяна Парфенова, Валентина Максимова, Иван Афанасьев, Николай Лаптев, Вячеслав Мякчигиров, Розалия Степанова, Розалия Архипова, Анна Максимова, Тамара Кан, Афанасий Уйгуров маны таһынан үҥкүү туруораччыбыт учуутал Попова О.Е, үөрэтиитинэн, көҕүлээһинининэн чилиэттэрбит бары кэриэтэ үҥкүүһүттэр, билигин даҕаны 60-рын, 70-рын да ааһан баран, киһи үөрүөх үҥкүүлээн тэйэ сылдьаллар. Ханна да концертаабыппыт иһин бэйэбит чилиэммит, олохтоох авторбыт Иванова Е.Д түмсүүбүтүгэр анаан суруйбут «Алгыс ырыатын» гимн курдук ыллыы сылдьаллар. Кэнники сылларга түмсүү чилиэннэрэ лаппа аҕыйаатылар. Ол курдук, сорохпут ыалдьан, сорохпут орто дойдуттан күрэнэн, сорох кыанар өттө кыһыҥҥы кэмҥэ оҕолоругар сиэннэрин көрө куоракка, атын да сирдэргэ баран кыстыыр буоллулар. Ол да буоллар атын сирдэргэ кыстыыр түмсүүбүт чилиэннэрэ саас ыам, бэс ыйыттан кэлэн күһүн сэтинньи ыйга дылы дойдуларын сибиэһэй салгынынан тыынан, табаарыстарын көрсөн-кэпсэтэн, оҕуруот аһа үүннэринэн, сир астаан, үрүҥ ас аһаан, күүс-уох ылынан, дуоһуйа сынньанан, сайылаан бараллар. Ону таһынан кэлиэхтэриттэн барыахтарыгар дылы түмсүү үлэтигэр толору кыттыһан, тугу саҥа көрбүттэрин-билбиттэрин санаа атастаһан, үллэстэн барылларыттан киһи эрэ үөрэр, кэрэхсиир.

Тэрийбит «Алгыс» түмсүүбүт күн бүгүҥҥэ дылы аатын ааттатан, үлэлии-хамсыы сылдьалларыттан сүрдээҕин үөрэбин, астынабын. Түгэнинэн туһанан түмсүүбүт бары чилиэттэригэр көхтөөх кыттыыгыт, өйөбүлгүт иһин уонна культура директора Золотарева А.П, библиотекарь Никифорова Л.Ф биһиги тэрийэр үлэбитин сыаналаан, тэҥҥэ сүүрэн-көтөн, күүс-көмө буоларгытыгар улахан махталбын тиэрдэбин.

Нэһилиэкпит инники сайдыыта үүнэ-үрдүү, чэчирии турарын туһугар уонна кини үтүө аата ааттана сылдьарыгар «Алгыс» түмсүү чилиэннэрэ кыахтара кыайарынан, сүһүөхтэрэ уйарынан айымньылаахтык, таһаарыылаахтык күүс-көмө буолан үлэлэһиэхтэрэ диэн эрэнэбин.

«Алгыс» түмсүү чилиэннэрин барыгытын, түмсүүбүт тэриллибитэ 15 сыла туолбутунан итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибин! Доруобай буолуҥ!

«Алгыс» түмсүү 2010-2013 сылларга салайааччыта
Зоя Игнатьева
Олунньу ый 2025 с.

АХТАР САНЫЫР КЭРЭ КЭМНЭРИМ

«Алгыс» түмсүүгэ сылдьыбытым сүүрбэччэ сыл буолла. Түмсүүнү бастаан Зоя Гавриљевна Игнатьева: «Аҕам саастаахтар олоххо интэриэстэрин сүтэрэн дьиэҕэ бүгэн хаалбакка, дьоннуун алтыһа сырыттынар», – диэн толкуйдаах тэрийэн саҕалаабыта. Онтон ыла дэриэбинэгэ түмсүү баара биллэн барбыта; биһигини (түмсүү чилиэттэрин) «алгыстар» диэн ааттыыр буолтара. Хас биирдиибит сахалыы моһуоннаах таҥас тиктибиппит: былааччыйа, сэлиэччик, сон, бэргэһэ. Таҥаспыт тигиитигэр иистэнньэҥнэр: Раиса Акимовна, Валентина Николаевна, Розалия Васильевна оруоллара улахан. Бастатан туран, кинилэр таҥастарбытын быһан биэрбиттэрэ уонна бэлэм буолуохтарыгар диэри сүбэлээн-амалаан биэрэллэрэ да лаппа көмө этэ. Маны таһынан Тамара Михайловна, Луиза Христофоровна хастыы да төгүл харчынан көмө оҥорон, түмсүүнү өйөөбүттэрэ.

Кэнсиэртэргэ сыана бэтэрээннэрэ: Ульяна Петровна, Елена Дмитриевна, Валентина Николаевна, Розалия Алексеевна, Василий Захарович, Николай Иванович, Иван Трофимович курдук ырыаһыттар, ханна да буоллун, мэлдьи көрөөччүлэр махталларын ылыахтарын ылаллара.

Үҥкүү туруоруутугар, үөрэтиитигэр олохтоох оскуолабыт учуутала Окте-

мия Еремеевна, быыс булан, кэлэн дьарыктыыра. Ырыаһыттары куоластарынан араартаан, кини, дуэт, ансамбль тэрийтиирэ, бэйэтинэн үҥкүүлэһэрэ, ыллаһара. Үҥкүүнэн дьарыкпыт үтүө түмүктэрдээх буолбута. Ол курдук улууска ыытыллыбыт «Сааһы билиммэт кэрэ абылаҥ» диэн региональнай үҥкүү күрэҕэр Октемия Еремеевна туруорбут «Снеговик» үҥкүүтэ «лучший хореограф» номинацияга тиксэн үөрүүбүт үрдээбитэ. 2015 с. түмүгүнэн улуустааҕы түмсүүлэр куоталаһыыларыгар биһиги «Алгыс» түмсүүбүт бастакы миэстэни ылан, аҕыс тыһыынча солкуобай харчынан бириэмийэлэммиппит.

Сыллаағы үлэ түмүгэ ыйдарынан араарыллан хаартысканан көрдөрүүлээх отчуот буолара. Онно Зоя Гаврильевна, ыытыллыбыт тэрээһиннэри хаартыскалаан олус тупсаҕай көрүҥнээх альбом оҥорбутун, Үөһээ Бүлүүтээҕи салайааччыбыт холобур оҥостуом диэн илдьэ хаалбыта. Араас грамоталар, эҕэрдэ, махтал суруктар Зоя Гаврильевна илиитин иһинэн ааһаллара. Онон, киниэхэ түмсүүгэ көмөтүн иһин махталым улахан.

«Алгыстар» сайыны көрсүүнү ыһыаҕынан саҕалыырбыт. Араас көрдөөх оонньуулары, ырыаны-тойугу Аяна Петровна, Лидия Федоровна, Адам Георгиевич тэрийэн, олус үчүгэйдик ыыталлара. Кутаа уотугар кус буһаран, арааҕы астаан аҕалан, түһүлгэлээн олорон аһыырбыт.

Салайааччыбыт Чена Васильевнаны кэккэ активистарбыт: Дария Дмитриевна, Мария Кирилловна, Парасковья Дмитриевна, Розалия Алексеевна, Валентина Степановна буоланнар Аяна Петровналыын сүбэлэһэн үлэлэрин былаанныыллар.

Түмүктээн эттэххэ, биһиги түмсүүбүт дьоно нэһилиэккэ ыытыллар тэрээһиннэргэ көтүппэккэ кыттан кэллибит. Түмсүүгэ эдэрчи-балыс саастаахтар киирэннэр үлэни сэргэхситэллэрэ буоллар диэн баҕа санаалаахпын.

Түгэнинэн туһанан, «Алгыс» түмсүүбүт көрдөөх, көхтөөх кыргыттарын, түмсүүбүт үбүлүөйдээх сылынан истиҥник эҕэрдэлиибин!

Чэгиэн-чэбдик буолуҥ! Дууһаҕыт эдэрдии эрчимин ыһыктыманг, эдэр көлүөнэҕэ холобурунан сылдьыҥ диэммин алгыс тылбын тиэрдэбин!

Үлэ бэтэрээнэ, СӨ потребительскай кооперациятын бочуоттаах үлэһитэ,
«Алгыс» түмсүү чилиэнэ ***Соргоева Мария Петровна***

«АЛГЫҺЫМ» КЫРГЫТТАРЫГАР АНЫЫБЫН

Мин, Федотова Дария Дмитриевна, «Алгыс» түмсүү тэриллиэгиттэн ыла түмсүүгэ баарбын. Түмсүү салайааччыларынан хас да киһи үлэлээн кэлибит. Тэрийээччинэн уонна бастакы салайааччынан Зоя Гаврильевна Игнатьева буолар. Мин салайааччы быһыытынан үлэлиир кэммэр Зоя Гаврильевна сүбэтэ-өнгөтө элбэҕэ. Билигин даҕаны, наада буолла да көмөлөһөртөн акаастаммата үөрдэр. Сыллаағы отчуоттуур матырыйаал оформлениетыгар Александра Гаврильевналыын иккиэн хаартыска бэчээттээн, ламинаттаан көмөлөһөллөрүгэр махтаныам этэ.

Нэһилиэк иһинэн бырааһынньыктарбытын, араас тэрээһиннэрбитин көрдөөх-нардаах оонньуулардаан, ырыалаан-тойуктаан Аяна Петровна, Лидия Федоровна, Адам Георгиевич, Надежда Николаевна иилээн-саҕалаан олус интэриэһинэйдик ыыталлар. Биһиэхэ кинилэр куруук күүс-көмө, сүбэ-соргу буолалларыгар махтанабыт. Кинилэр мэлдьи биһигини ыытыллар тэрээһиннэргэ кыттыһыннаран, үлэбитин сөргүтэ сылдьаллар. Биһиги бэйэбит эмиэ нэһилиэккэ буолар туох баар тэрээһиҥҥэ субуотунньугар тиийэ туора турбакка, инники күөҥҥэ сылдьабыт.

«Алгыстар» Үгүлээтинэн, Тылгынынан, Далырынан, Боотулуунан, Мэйигинэн, улуус киининэн гастроллаабыппыт. Үөһээ Бүлүүгэ ыытыллар үҥкүү күрэҕэр хаһыс да төгүл кыттыбыппыт. Үҥкүүлэрбитин туруоруутунан, тупсаҕай оҥоруутунан учуутал Октемия Еремеевна Попова дьарыгырбыта. Кини биир сыл «лучший хореограф» номинациятыгар тиксибитэ.

Мин үлэлиир кэммэр 2017 с. улууспут киинигэр «Манчаары XX-с үбүлүөйдээх оонньуулара» ыытыллыбыттара. Онно «Алгыс» түмсүү эмиэ кыттыбыппыт. Улуус киниттэн: «бары талах олоппостоох кэлэҕит»; – диэн сорудахтаабыттарыгар бэйэбит ууспут Семенов Дмитрий Ивановичка сахалыы оһуордатан олоппос оҥотторбуппут. Оччолорго Боотулууга диэри суол суоҕа, сайын нэдиэлэҕэ иккитэ кыра самолет кэлэн барара. Ыһыах буоларын диэки самолет нэдиэлэҕэ биир эрэ сырыыны оҥорор буолбута. Онон, аҕа саастаахтарбытын кытары сахалыы таҥастарбытын, олоппосторбутун самолетунан ыыталаан баран кулууп үлэһиттэрин кытары биһиги Боотулууга диэри ууну-бадарааны кэспитинэн сатыы барбыппыт. Боотулуу чугаһыгар дьаһалтабыт массыната тоһуйан массыынаҕа олорбуппут. Улуус киинигэр тиийэн парадтаан киириигэ бэлэмнэммиппит. Сургуулуктарга Өлөөнтөн кэлэр делегацияны көрсөргө сорудахтаабыттарыгар биһиги түмсүү кыттыспыппыт. Тэрээһиннэрбитин кулууп үлэһиттэриниин дьаһалтабыт үлэһиттэрэ иилээн-саҕалаан ыыппыттара. Киһи өйүгэр-санаатыгар үйэлэргэ хаалар үчүгэй ыһыахха кыттыбыппытынан астынабыт. Тэрээһин бүтэн дойдубутугар төннүү буолбутугар, кэм да самолет көппөккө Боотулууга диэри суол көрдөнүүтэ буолбуппут. Бары да ыал ийэлэрэ, эбэлэрэ дьон дьиэбитигэр-хаһаайыстыбабытыгар ыксыыр буоллахпыт. Бүтэһигэр мин бэйэм уолаттарбын: Эдиктаах Викторы (биирэ оччоҕо суол оҥоруутугар үлэлии сылдьарын, биирин Дүллүкүттэн) ыҥыртаан ыламмын түмсүүм дьонун Боотулууга аҕалтарбытым. Онтон салҕыы үрдүк көлөһөлөрдөөх куһаҕан суолга сүүрэр биир массыына баарын көрдөһөн, Сургуулукпутугар түүннэри айаннаан тиийбиппит.

Кэлин Олоҥхо ыһыаҕын тэрээһиннэригэр «алгыстар» бары күүс-көмө буолбуппут: олбох тигиитигэр, ситии хатыытыгар, сиэлинэн өрүү оҥоһуктарга, ынах тириитинэн, саахымат ойуулаан, наара ороҥҥо тэллэх тигиитигэр.

Олоҥхо ыһыагын сайыныгар Боотулууттан Көтөрдөөххө диэри суол оҥоһуллан, Сургуулукка диэри самолет көтүппэт буолбуттара. Биһиги Көтөрдөөххө диэри, «Беларусь» бырысыабыгар олорон барбыппыт. Онтон салҕыы илдьээри массыыналарбыт кэтэһэн тураллара. Ыһыах күн, биһиги, сахалыы таҥастаах

сэлэлээн, улахан киирии аартыкка, ыалдьыттары арчылаан көрсөөччүлэр буолбуппут. Ол күн киэһэтигэр Кэнтиккэ ыытыллар Олоҥхо ыһыаҕын иһинэн ыытыллар тэрээһиҥҥэ кыттыбыппыт.

Уонна салҕыы туох баҕа санаалардаахпын суруйар буоллахпына – суолбут аҥарын Көтөрдөөх диэки өттө оҥоһуллан бэтэрээ өттө салҕыы оҥоһуллан сайыннары суол баар буоллар. Пааркабыт саҥардыллан бүтэн эрэр. Аны кулууп дьиэтэ тутуллара буоллар диэн баҕа санаалаахпын. Дьаһалтабыт баһылыга Тарасов Алексей Алексеевич кыһалла сатыыр эрээри, олохпут ыараан атахтыыр курдук... Ол эрэн, үчүгэйгэ эрэ эрэниэххэ наада диэн олох үөрэтэр.

Суруйуум тиһэҕэр, «Алгыс» түмсүүм кыргыттарын барыларын үөрүүлээх үбүлүөйдээх сылбытынан эҕэрдэлиэм этэ! Мэлдьи күлэн-үөрэн чэгиэн-чэбдик, доруобай сылдьыҥ! Куруук бу курдук көхтөөх, саҥаҕа-кэрэҕэ сэргэх буолуҥ диэн алгыыбын!

Сургуулук олохтооҕо, пенсионерка,
«Алгыс» түмсүү чилиэнэ **Федотова Дария Дмитриевна**

ОЛОХПОР ҮТҮӨ АРГЫСТАРЫМ – «АЛГЫСТАРЫМ»

Быйыл 2025 сылга «Алгыс» түмсүү тэриллибитэ 15 сылын туолбут кэрэ-бэлиэ күнүнэн түмсүүм эбэлэрин, аҕа саастаах эдьиийдэрбитин түмсүүгэ киирбит үөлээннэхтэрбитигэр ис сүрэхтэн итии-истиҥ эҕэрдэ буоллун!

Биһиги нэһилиэкпитигэр аан бастаан «Хоодуот» түмсүү тэриллэн үлэлии сылдьыбыта. Ол кэмҥэ түмсүүлэр көмөлөөн Лаптев Н.И. дьиэтин тутуспуттарын истэр этим. Онтон 2010 сыл «Алгыстар» түмсүү тэриллибитэ. Тэрийээччинэн, салайааччынан Игнатьева Зоя Гаврильевна өр кэмҥэ үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Зоя Гаврильевна ол кэмҥэ олохтоох сэбиэт исписэлиинһэ этэ, онтон бириэмэ ордорон биһигини түмпүтэ, салайбыта. Мин өр сылларга фермаҕа доярканан үлэлээбитим. Билэрим: ферма үлэтэ, дьиэм, оҕолорум, кэтэх хаһаайыстыба түбүгэ буолааччы. Бу «Алгыс» түмсүүгэ дьону-сэргэни кытары биргэ буолан сэргэхсийээри, араас тэрээһиннэргэ кыттаары сүрдээҕин сэҥээрэн

киирбитим, дьон ортотугар күн бүгүҥҥэ дылы сылдьарбыттан үөрэбин, киэҥ туттабын. Саҥа тэриллэрбитигэр 20-тэн тахса этибит. Бары нэһилиэк активистара, учууталлар, нэһилиэк исписэлиистэрэ бааллара. Ол курдук, Максимова В.Н., Васильева М.А., Иванова А.А., Попова О.Е., Хабытова Н.М., Игнатьева З.Г., Томская В.С., Архипова Т.П., Соргоева М.П., Соргоева А.А., Степанова Р.Е., Огочонова Е.И. уонна да атыттар. Өлөөнөбүт «Алгыстар» диэн хоһоон суруйан, ону ырыа гынан Эппяхов В.З. көтүппүтэ. Ол ырыаны ыллаан, инники күөҥҥэ сылдьарбыт. Түмсүүбүтүгэр активнай позициялаах, талааннаах, иистэнньэҥ, хоһоонньут, ырыаһыт эрэ баһаам этэ. Октемия Еремеевна үҥкүүһүт буолан оскуола түбүктээх үлэтиттэн быыс булан араас үҥкүүлэри туруорбута, дьон-сэргэ сэҥээриитин ылыан ылбыта. Араас тэрээһиннэргэ, кэнсиэрдэргэ кыттан, чугас нэһилиэктэргэ гастролларга сылдьан түмсүүбүтүгэр харчы киллэринэрбит. Убаастанар биричиинэлэринэн салайааччыларбыт хаста да уларыйдаллар, син баччааҥҥа дылы тутуһан кэллибит. Салайааччыларынан Игнатьева З.Г., Соргоева М.П., Архипова Р.А., Федотова Д.Д. үтүө суобастаахтык үлэлээн ааспыттара. Бары түмсүүлээх буолан биир санаанан салайтаран, сүбэнэн сырыттахха салайааччыга үлэлииригэр чэпчэки буоларын, үлэлээн көрөн билбитим. Үчүгэй да кэмнэр ааспыттар.

Саанньабыт уһаайбатыгар дуоһуйа ыһыахтаан, түһүлгэлээн олорон аһаан, куоталаһан, ырыа ыллаан сайыны көрсөрбүт. Билиҥҥи кэмнэ Степанова Ч.В. салайан үлэлии сылдьар. Төһө кыахпыт баарынан билигин да кыттан, айылҕаҕа тахсан күүс-сэниэ ылан, дуоһуйа сынньанабыт. Хардарыта түмсүүлэри кытта көрсүһэр этибит. Улуус киинигэр тэрээһиннэргэ кыттан «Алгыстар» диэн ааппыт элбэхтик ааттанара. Буолар ыһыахтарга, бырааһынньыктарга, тэрээһиннэргэ кэтэр сөптөөх элбэх көстүүмнэрдээхпит. Бу таҥаспыт материалын булууга-талыыга олохтоох ИП Кан Тамара Михайловна, бэйэбит түмсүүбүт активнай чилиэнэ, сөбүгэр сыанаҕа чэпчэтэн сүрдээҕин көмөлөспүтэ, көмөлөһөр даҕаны. Онон, махталбыт мунүра суох.

Төһө даҕаны аҕыйаабыппыт иһин, билигин да түмсүүлээхпит. Кыһынын оҕолоругар көмөлөһөн, сиэннэрин көрсүһэн эбэлэр тарҕаһаллар, онон сайынын түмсэр курдукпут. Түмсүүгэ биэнсийэҕэ тахсыбыт эдэр активисткалар киирэн иһэллэр. Онон, эбиллэн сэргэхсийэбит. Идея бөҕөлөөх, тэрээһиннэри көтүппэт активисткалар элбэхтэр. Ол курдук, Адамова М.К., Гаврильева Р.Н., Федотова Д.Д., Эппяхова П.Д. Олохтоох библиотекаҕа мустабыт, Лидия Федоровна аана мэлдьи аһаҕас. Кини араас тэрээһиннэри ыытар, онно кыттабыт. Түмсүүбүтүгэр

Аяна Петровна – кулууп дириэктэрэ, сүбэ-ама буолан, ыйан-кэрдэн иилиир-саҕалыыр, абырыыр аҕай. Кэнсиэрбитигэр, тэрээһиннэргэ Адам Георгиевич мэлдьи күүс-көмө буолар. Биһиги онно махталбыт муҥура суох.

Куруук маннык түмсүүлээх буолуоҕуҥ! Бары биргэ сүбэнэн-аманан, кыаллыбаты кыайыхпыт, эдэрдэргэ холобур буоларга өрүү бэлэммит. Доруобай чэгиэн буолуоҕуҥ, бука бары дьоллоох, уһун үйэлэниэҕиҥ, оҕолорбут, сиэннэрбит сылаас сыһыаннарыгар бигэнэн бары этэҥҥэ буолуоҕуҥ!

Сургуулук нэһилиэгин олохтооҕо,
нэһилиэк сэбиэтин депутаата, сцена бэтэрээнэ
«Алгыс» түмсүү чилиэнэ **Архипова Розалия Алексеевна**

ТҮМСҮҮЛЭЭХ БУОЛАР ҮЧҮГЭЙ ДАҔАНЫ

Мин «Алгыс» түмсүү тэриллиэҕиттэн сылдьабын. Аан маҥнай тэрилллэрбитигэр элбэх да этибит. Салайааччынан Зоя Гаврильевна Игнатьеваны биир санаанан талбыппыт. Бары убаастыыр сельсовет секретарынан уһуннук үлэлээбит, уопуттаах, салайар, суруйар, дьаһайар киһибит

буолар. Бастаан Саҥа Дьылга бары кыттыбыппыт, остуоруйаҕа кыттан, мааска оҥостон, З.Ф Окошкин – Моруос оҕонньор, Соргоева М.П. – Хаарчаана буолбуттара. Онтон нэдиэлэ аайы мустан кимиэхэ туох баарынан чаппараах тиктибиппит. Сорох быысабайдаан, оҕуруолаан, тимирдээн оҥостон барыбытыгар баар буолбута. Бэйэбитигэр кутурук бэрсиһэн аны дэйбиир оҥорбуппут, миэхэ Ульяна Петровна хара кутуругуттан бэрсибитэ, онон оҥостубутум. Бары уопсай сахалыы таҥастаах, формалаах буолуохтаахпыт диэн боппуруос турбута. Сургуулук олохтооҕо, сэрии бэтэрээнэ Ефимов П.В, куоракка оҕолоругар олорон, суох буолбутун дойдутугар аҕалан көмпүттэрэ. Онно «Алгыстар» тиһэх суолугар атааррага көмө-тирэх буолбуппут, оҕолоро сүрдээҕин махтанан түмсүүбүтүгэр 10 тыһыынча уу харчынан биэрбиттэрэ, оччолорго элбэх да харчы этэ, ол харчынан куораттан маҕан өҥнөөх матырыйаалы кытта от күөх өҥнөөх габардин ылларан, сорох бэйэтэ тиктэн, сорох дьоҥҥо тиктэрэн бары тэбис тэҥ сахалыы таҥастаах буолбуппут. Түмсүүбүт үлэтэ итинник саҕаланан араас тэрээһиннэргэ кыттар, сылдьар буолбуппут. Регионнааҕы оһуохай буолбутугар ыалдьыттары көрсөн, аһатан атаарбыппыт, буолар бырааһынньыктары бары бииргэ түмсэн ылар этибит, онно кулууп үлэһиттэрэ, библиотекарь Лидия Федоровна салайан, оонньуу күрэх ыытан бэркэ сэргэхсийэн тарҕаһар этибит. Биирдэ Хороҕо саастаах дьон спартакиадаларыгар баран кыттан кэлбиттээхпит. Ол саҕана дьиэ телефонунан хас биирдии киһиэхэ эрийэн кэпсэтэрбит, хаска, ханна, хаһан туох буоларын, тугу гынарбытын, тугу илдьэрбитин билсэрбит. Отучча киһиэхэ эрийэн кэпсиэх диэтэххэ элбэх, ол иһин дьоммутун үллэстэр этибит. 18.11. 2014 сылтан суотабай телефон үөдүйэн, онтон батсаап баар буолан группа оҥостон дьэ бииргэ кэпсэтэр буолбуппут. Зоя Гаврильевна хас мустуубутун хаартыскаҕа түһэрэн бэчээттээн биэрэр этэ, онон хаартыска баҕас элбэх, сааһыран истэхпит аайы көрөргө, саныырга наһаа үчүгэй. Актыбыыс бэрдэ, ырыаһыт, хоһоонньут дьоннорбут көҕүрээн иһэллэрэ. Ол курдук, Иванова Е.Д., Иванов В.И., Парфенова У.П., Эппяхов В.З., Максимова В.Н., Гаврильева Р.В., Афанасьев И.Т., Архипова Т.П. аттыбытыгар суохтара хомотор. Оройуоҥҥа үҥкүү күрэҕэр кытта киирэ сылдьыбыппыт, кэлин хаста да киирэн кыттыбыттара.

Куоракка олорор педагогическай үлэ ветерана, саха тылын учуутала Мария Егоровна Степанова дойдутугар кэллэҕинэ Алгыстары кытта көрсүһэн сүбэ-ама буолан бараччы. Ол курдук, биир сырыытыгар кинигэ таһааттарыаххытын сөп этэ диэбитигэр, бары сүбэлэһэн баран биир санаанан «балыыһа туһунан ахтыы хомуйан кинигэ таһааттарыахха сөп эбит» диэн бары үллэстэн ахтыы хомуйан

Мария Егоровнаҕа ыытан, кини көмөтүнэн 2013 сыллаахха икки сүүсчэкэ экземпляры Сургуулук балыыһатыгар үлэлээбиттэрэ диэн бэртээхэй кинигэни бэчээттэнэн кэлбитэ. Онон, түгэнинэн туһанан Мария Егоровнаҕа «Алгыс» түмсүү аатыттан улахан махталбытын этэбит. Аны урукку эргэ кулууп, оччотооҕу ыччат, үлэ-хамнас туһунан ахтыы хомуйсан таһааттарарбыт буоллар хайҕаллаах дьыала буолуо этэ дии саныыбын.

Сыл аайы ыһыахха сиэр – туом толоруутугар «Алгыстар» кыттыыны ылабыт, сайыны көрсө айылҕаҕа тахсабыт, сороҕор чугастыы Саня тиэргэнигэр мустан бэркэ ылааччыбыт, кулууптар музыкальнай тэриллэрин илдьэ тиийээччилэр. Ааспыт сайын мин уонна Зоя Гаврильевна уһаайбатыгар ретро быыстапка тэрийэн көрдөрүүгэ бары ыҥырсан, мустан түмсүбүппүт наһаа үчүгэй этэ. Уопсайынан, түмсүүлээх буолар үчүгэй даҕаны. Дойдубар кыстаабатаҕым ыраатта да буоллар, сайылыы тиийдэхпинэ түмсүүлэрбин кытта туох тэрээһин буолла да сылдьабыт, көрсөбүт. Зоя Гаврильевна доруобуйатын туругунан уурайбытын кэннэ, бэйэбит түмсүүбүт иһигэр баар кыргыттарбыт Р.А. Архипова, Д.Д. Федотова үлэлии сылдьыбыттара. Билигин эдэр Ч.В. Степанова салайар, инникитин өссө эдэрдэри түмсүүгэ киллэрэр киһи диэн баҕарабыт. Элбэх эбэ атын сиринэн-дойдунан, куоратынан кыстыыбыт, сайынын дойдубутугар, дьиэбитигэр кэлэбит. Көмө харчы туох эмит наада буоллаҕына, ыраахтан ыыта, көмөлөсүһэ олоробут. Билигин эбэлэр, эһэлэр сиэннэргит, хос сиэннэргит сахалыы саҥаралларыгар көмөлөһүҥ, саха тыла сүтээри гынна диир буолбуттар, урут оҕо нуучча тылын билиэхтээх, үөрэтиэхтээх диэн буолар этэ. Киһи да күлэр.

«Алгыстар» түмсүү «Алгыстар ыллыыбыт-туойабыт» диэн Өлөөнө барахсан хоһоонугар, Розалия Архипова мелодиятыгар айыллыбыт гиим ырыалаахпыт диэнинэн ахтыыбын түмүктүүбүн.

Сургуулук бочуоттаах олохтооҕо
«Алгыс» түмсүү чилиэнэ **Агафья Соргоева**

ТҮМСҮҮБҮТ ТУҺУНАН ИСТИҢ САНААЛАР

Биһиги нэһилиэккэ «Алгыс» түмсүү 2010 сылтан тэриллэн Зоя Гаврильевна Игнатьева салалтатынан үлэлээбитэ. Ол иннигэр түмсэн, сааһын – Кыайыы бырааһынньыгын, күһүнүн – «кырдаҕастар күннэрин» бэлиэтиир, кэнсиэрдэргэ кыттыһар этибит. Онтон дьэ дьиҥнээх түмсүү тэриллиэҕиттэн үлэ олохтоохтук оргуйбута. Түмсүүнү сэҥээрэн, киириэх баҕалаах ахсаана да элбэх этэ. 2010 сылга бастакы Саҥа Дьылбытын түмсүүгэ бэлиэтээбиппит. Онтон кэлэр сылы мааскалардаах бырааһынньыктаабыппыт. Дьэ ити курдук, тэрээһиннэрбит эгэлгэлэнэн барбыттара. Ол саҕана Боотулуунан, Далырынан, Тылгынынан, Үгүлээтинэн гастролга сылдьыталаабыппыт. Библиотека тэрийэр күрэхтэригэр эдэр саастаахтары кытары киирсибиппит. Начаалынай оскуола иккис кылааһыныын биир хамаанда тэринэн атын хамаандалардыын дуобакка, хаамыскаҕа күрэхтэспиппит. Эмиэ бастакы сылбытыгар түмсүүбүт иһинэн сахалыы арааһынай таҥас тиктэммит ол сыл ыһыаҕын саха таҥастаах бэлиэтээ-

биппит санаабытыгар үчүгэйэ сүрдээҕэ. Ол кэннэ иистэнньэҥ Марианна диэн кыыс кэлэн, аны бары биир тэҥ таҥастаммыппыт. Былааччыйа, сэлиэччик, сон, ону таһынан, ойуулаах солко былааччыйа тиктибиппит.

Ол эрэн, түмсүүгэ бастакы ииспит – чаппараах этэ. Онтубутун пайеткаларынан тигэн киэргэтэн биэрбиппит көстүүтэ маанытыттан астыммыппыт. Кэлин кулуупка түмсэн олбохтору уо.д. а. кыбытык киллэриилээх оҥоһуулары тигэ үөрэммиппит.

Ол саҕана кулуупка буолар кэнсиэрдэргэ кыттарбытын этэ да барыллыбат.

Ол кэнсиэрдэри видеоҕа усталлар этэ да буоллар, мин түбэһэн көрө иликпин. Кулууппут аварийнай туруктанан сабыллан турбута хаһыс да сыла. Кулууп үлэлээбэккэ турар кэмигэр, ол видеолары көрөн сэргэхсийиэххэ да баар эбит дии саныыбын. Саҥа кулууп тутуллан үлэҕэ киирэрэ буоллар, араас тэрээһиннэр буолуталыахтар этэ.

Урукку кэмнэргэ Саҥа Дьыл бырааһынньыгын эрэ иннигэр улуус киинигэр түмсүүлэр истэринэн үҥкүү күрэхтэрин ыыталлар этэ. Мин тус бэйэм ол күрэхтэртэн иккитигэр сылдьыспытым. Бүтэһигин 2018 сыллаахха 73 сааспар үҥкүүлэспитим. Кэлин атын сиргэ кыстыыр буолуохпуттан уонна сааһыран да, үҥкүүгэ кыттыспатаҕым. Боотулууга кыыспар кыстыыбын. Саас муус устарга дьиэбэр төннөн, дойдубар оҕуруот олордунан дуоһуйа сынньанабын.

Төһө да билигин кулууба суох олордорбут, нэһилиэк иһинэн ыытыллар тэрээһиннэргэ барыларыгар «Алгыс» түмсүү кыаҕа баарынан кыттыһар.

Бу ааспыт 15 сыл устата түмсүүгэ элбэх салайааччы үлэлээтэ: Зоя Гаврильевна, Валентина Николаевна, Мария Петровна, Розалия Алексеевна, Дария Дмитриевна. Билигин Чена Васильевна үлэлии сылдьар.

Биһиги нэһилиэккэ баһылыгынан Тарасов Алексей Алексеевич талыллан үлэлиэҕиттэн тутуу бөҕө барда, бара да турар. Бу барыта Алексей Алексеевич сүүрбүт-көппүт, туруорсубут сыралаах үлэтин түмүгүн көрдөрүүтэ буолар. Онон, киниэхэ нэһилиэнньэ махтала муҥура суох. Өссө аны кулууптаннарбыт диэн баҕа санаа баар.

Дэриэбинэбит барахсан дьонун ахсаана төһө да аҕыйаҕын иһин, инникитин эдэр өттө кэлэн олохсуйан, оҕо-аймах элбээн үүнэ-сайда туругура турдар диэн баҕа санаалаахпын.

Үлэ ветерана, нэһилиэк бочуоттаах олохтооҕо, сэрии сылларын оҕото, «Алгыс» түмсүү чилиэнэ
Семенова Татьяна Захаровна

«АЛГЫС» ТҮМСҮҮЛҮҮН ТЭҢҢЭ ХАРДЫЫЛААН

2009 сыл күһүнүгэр, алтынньы ыйга Татьяна Захаровналыын Розалия Егоровна дьиэтигэр ыҥырылынныбыт. Зоя Гаврильевна, Александра Даниловна, Розалия Егоровна бааллар этэ. Зоя Гаврильевна түмсүү тэринэрбит буоллар диэн тыл көтөхпүтэ. Ону кэпсэтээри ыҥырбыттар эбит. Бары иилэ хабан ылан тэринэрбит буоллар үчүгэй буолуо эбит диэн чэй иһэ-иһэ кэпсэтии буолбута. Ол кэнниттэн саастаах өттүлэрэ бары сөбүлэһэн 2010 сыл саҕаланаатын кытта, Саҥа Дьылы бары бииргэ көрсөн саҕалаабыппыт. Бастакы тэриллэрбитигэр элбэх да этибит. Түмсэн иистэнэн барбыппыт. Бары чаппараах тиктибиппит. Бэл мин иистэммэт киһи икки чаппарааҕы тикпитим. Иистэнньэҥ кыргыттар Раиса Акимовна, Валентина Николаевна, Розалия Васильевна, Татьяна Захаровна, Елена Дмитриевна сүбэ-ама буолбуттара. Бары сахалыы былааччыйа, сон

тиктэрэн биир формаламмыппыт. Араас тэрээһиннэр биһигинэ суох барбат буолбуттара. Бырааһынньыктары, юбилейдары бары биргэ ыларбыт.

Атын түмсүүлэри кытары көрсүһүүлэр, гастроллар элбэх этилэр. Саас уу-хаар тахсыбытын кэннэ Тылгыныга кэнсиэрдээн кэлбиттээхпит. Наһаа да үчүгэйдик сылдьыбыппыт. Түмсүү салайааччылара Игнатьева З.Г., Соргоева М.П., Архипова Р.А., Федотова Д.Д. араас кэмнэргэ үчүгэйдик үлэлээн кэлбиттэрэ. Үгүстэр билигин биһиги кэккэбитигэр суохтар. Иванова Е.Д., Иванов В.И., Максимова В.Н., Парфенова У.П., Эппяхов В.З., Гаврильева Р.В., Архипова Т.П. бары олоххо актыыбынай позициялаах ырыаһыттар, иистэнньэҥнэр этилэр. Билигин төһө да аҕыйах буолларбыт нэһилиэккэ ыытыллар тэрээһиннэргэ, субботниктарга актыыбынай кыттыыны ыла сылдьабыт. 2024 сыл сайыныгар Соргоева А.А., Адамова М.К., Тарасова Д.В. кыттыһаннар уонна Игнатьева З.Г. балтыларынаан «Тиэргэн ыалдьыта» диэн бэрт сэргэх тэрээһин буолбута. Араас былыргы малсал быыстапката, сылабаар чэйэ, фотосессия, уһаайба отун мунньуу. Дьон араас былыргы малы үчүгэйдик да харайан илдьэ сылдьалларын сөҕө-махтайа көрбүппүт.

«Алгыс» түмсүүгэ сылдьар буолан биһиги саастаах дьон дьиэҕэ олорон хаалбакка дьон ортотугар сылдьабыт, араас тэрээһиннэргэ кыахпыт баарынан кыттабыт, тэҥҥэ хардыылыыбыт. Түмсүүгэ дьарыктаах буоларга кыһаллабыт. Дария Дмитриевна биһиги хаһыс да сылбытын хаамыынан дьарыктанабыт. Хаама таарыйа өрүү ыраастыы, хомуйа сылдьабыт. Бу дьоҥҥо, төрөөбүт дойдубутугар тапталбыт бэлиэтэ.

Сургуулук олохтооҕо, үлэ ветерана
Саха Республикатын потребительскай кооперациятын
бочуоттаах үлэһитэ, «Алгыс» түмсүү чилиэнэ
Гаврильева Розалия Николаевна

«АЛГЫСТАР» ЭЛБЭХ ДА ЭТИБИТ

«Алгыс» түмсүү бастаан тэриллэригэр элбэх чилиэннээх этибит. Бастаан тэриллэригэр салайааччыбыт Зоя Гаврильева Игнатьева, онтон Сергоева Мария Петровна, Федотова Дария Дмитриевна, Степанова Чена Васильевна үлэлээбиттэрэ. Мустан кэпсэтэн, сүбэлэһэн санаа атастаһан сэргэхсийии буолара. Кыбытыылаах иискэ үөрэнэн, онтон чаппараах тигиитэ, сиэл булан дэйбиргэ бэлэмнээһин, оҕуруо тиһиитэ курдук уустук иистэри тигэ үөрэммиппит. Онно үөрэтээччи, сүбэлээччи Семенова Раиса Акимовна этэ, кини билигин даҕаны үтүө сүбэһиппит. Алгыстар нэһилиэк култууруна олоҕор актыыбынай, кэнсиэри көтүппэт ырыаһыттарбыт Ульяна Парфенова, Елена уонна Василий Ивановтар, Валентина Максимова, Иван Афанасьев, Василий Эппэхов өрүү инники күөнүгэ сылдьааччылар. Хомойуох иһин кинилэр билигин биһиги кэккэбитигэр суохтар. Ырыа аргыстаах Афанасий Уйгуров, Николай Лаптев билигин ыарытыйан дьиэҕэ олороллор. Билигин иннибитигэр укта сылдьан ыллатар дьүөгэбит Розалия Архипова буолар. 2015 сыллаахха «Сааһы билиммэт кэрэ абыланг» үнкүү күрэҕэр киирэн кыттыыппыт, үөрэн-көтөн астынан тахсыыппыт, олохпут биир умнуллубат түгэнэ буолар. Онно бэлэмнээн үөрэтэн киллэрбит Попова Октемия Еремеевна буолар. Урут элбэхтик үнкүүлээбэтэх

сааһыран эрэр дьону билиҥҥэ дылы үөрэтэн, батыһыннаран илдьэ сылдьар, киниэхэ махталбыт муҥура суох. Гастролга, кэнсиэрдэргэ кыттарбыт. Билиҥҥи кэмҥэ кулууппут сабыллан библиотекаҕа мустабыт. Библиотекарь Лидия Федоровна, кулууп директора Аяна Петровна араас тэрээһиннэри ыытан сэргэхситэллэр. Кинилэргэ махтал бастыҥа буоллун!

Томская Валентина Степановна
Сургуулук бочуоттаах олохтооҕо, «Алгыс» түмсүү чилиэнэ

«АЛГЫСТАР» СУРГУУЛУК ААТЫН ААТТАТА ТУРДУННАР

Мин кулуупка уһуннук үлэлээбит киһи буоларым быһыытынан, санаан көрдөххө эрдэ маннык түмсүүлэр суохтар этэ, биһиги көлүөнэ үксүбүт пенсияҕа тахсан баран, дьиэҕэ олорон хаалымаары маннык түмсүүлэри тэриммит буолуохтаахтар. Бастаан утаа «Хоодуот» диэн түмсүү баара, онно да элбэхтэр этэ, эр дьоннор да бааллара, салайааччынан Максимова В.Н. үлэлээбитэ. Онтон ааттарын уларытан «Алгыс» диэн буолбуттар этэ. «Алгыс»

түмсүүгэ хойут киирбитим эрээри, таҥас тиктиитин саҕана баар этим. Инньэ гынан, син удумаҕалатар, иистэнэр буоламмын халадаай, сон, хаһыаччык тиктибиппит. Түмсүүгэ элбэх этибит, ол саҕана арыый эдэр буоламмыт бары манна олохтоох дьон барытыгар кыттыһар этибит. Бу кэлин үксүбүт куоракка кыстыыр буоллулар, сорохторбут биһиги кэккэбититтэн туорааннар олох аҕыйаатыбыт. Кыһын бэрт аҕыйах киһи хаалан бэйэлэрэ чөкө мустан көрсөллөр, син ону-маны гыналлар. Билиҥҥи үйэҕэ төлөпүөн баар буолан батсаабынан барытын көрөбилэ олорорбут үчүгэйэ сүрдээх. Дойдум сайынын ахтарым бэрт буолан куораттан кэлэн барабын, түмсүүлэрбин кытта көрсөн, көрсүһэн, ирэ-хоро чэйдээн, сэлэһэн-кэпсэтэн, күлэн-үөрэн барарым. Миэхэ онтон ордук дьол суох курдук. Быйыл «Алгыстар» 15 сыллаах үбүлүөйдэрин саҥа тутуулаах пааркаҕа, ыһыахха түбэһиннэрэн бэлиэтээтилэр. Кэнсиэргэ таҥас-сап маанытын, уларытталлара элбэҕин кэлбит, көрбүт дьон сөҕөн кэпсиир. Кулууп үлэһиттэрин кытта бииргэ үлэлэһэр буоланнар, «Алгыстар» тэрээһиннэрэ тахсыылаах буолар. Бэлэх-туһах буолунай киирбит диэн үөрүүлээх сонуну истибиппит, олуһун үөрдүбүт. «Алгыстарбар» үчүгэй доруобуйаны, кытаатан кырдьыманҕ, олорон хаалыманҕ диэн баҕа санаабын этэбин. Түмсүүбүт сүтэн-иҥэн хаалбахха, эдэрдэр солбуһан киирэн истэллэр бэрт буолуох этэ, «Алгыстар» нэһилиэкпит Сургуулук аатын куруук ааттата туруох этилэр.

Сургуулук бочуоттаах олохтооҕо «Алгыс» түмсүү чилиэнэ
Семенова Раиса Акимовна-Иис Араайа. 2025 с.

УЛУУС ЫҺЫАХТАРЫГАР КИИРЭН КЫТТАРБЫТ

Мин «Алгыс» түмсүүгэ 2015 сыллаахха киирбитим. Алгыстар таҥастара-саптара тигиллэн, кэтиллэн ырааппыт этэ. Хойутаан киирэммин кинилэр формаларын үтүгүннэрэн тиктэрбитим, халадаайа, хаһыаччыга, бэргэһэтэ, ону таһынан халтаҥ сахалыы сонноох бэргэһэтэ, син ситэн ылбытым. Саҥа түмсүүгэ киириэн баҕалаахтарга ити кыаллыбат соҕус боппуруос этэ.

Сылын аайы ыытыллар мероприятиеларга бары кыттабыт. Ол курдук, ороЙуоҥҥа буолар үҥкүү күрэҕэр үстэ киирэн кыттыбыппыт. Онно Снеговиктаах, чороонноох, олоппостоох үҥкүүлэри туруоран дьон сэҥээриитин ылбыппыт. Салайааччыбыт Октемия Еремеевна, кини олус интэриэһинэй сценарийдаах үҥкүүлэри туруоран куруук улууска миэстэлэһэр. Биирдэ «Алгыстар» «Тумарык быыһыгар» диэн киинэҕэ уһуллубуттаахпыт, санаабытыгар бэрткэ табыллан ооньообуппут. Билигин умнан баран көрөргө наһаа үчүгэй. Улууска буолар Манчаары ыһыаҕар суола суох буолан Боотулууга дылы сатыы айаннаан барбыттаахпыт. Онно Өлөөннөрдүүн көрсүбүппүт, наһаа үчүгэй этэ. Ол кэнниттэн Үөһээ Бүлүүгэ Олоҥхо ыһыаҕар эмиэ киирбиппит, онно эмиэ биһиэхэ Өлөөннөрү сыһыарбыттар этэ. Саха тупсаҕай оҥоһуулаах балаҕаҥҥа бары бииргэ түмсэн, остуол тардан көрсүбүппүт, кэпсээн-сэһэн бөҕө буолбуппут, бары таска тахсан хаартыскаҕа түспүппүт. Олоҥхо ыһыаҕар киирээппитин кытта тута Кэнтик киэһээҥҥи тэрээһинигэр хаба тардан илдьибиттэрэ уонна аартыкка дьону арчылыы көрсөргө анаан туруортаабыттара. Сарсыныгар аны улуус ыһыахтыыр сиригэр Түгэх-

тэй аартыгар туруорбуттара. Уопсайынан дағаны түмсүү буолан, биир таҥастаах элбэх буолан сылдьарбыт дьон харағын, интэриэһин тардар этибит, «ханнаағыларгытый бу» диэн элбэх киһи ыйытар этэ. Онон сүрдээҕин үөрбүппүт, киирбиппитин кэмсиммэтэхпит. Биир кыһын Боотулууга түмсүүлэр буолан мустаммыт бырааһынныктаабыппыт. Онно ретро муода көрдөрүүтүгэр ийэм былыргы бүлүүс сонун, саарпыгын кэтэн тахсан бастаабытым. Сүрдээх интэриэһинэй тэрээһин буолбута. Биһиги куруук саас аайы мустан айылҕаҕа тахсабыт, саха Саҥа Сылын бэлиэтиибит. Түмсүүлээх буолар үчүгэй дии саныыбын.

Детсад үлэһитэ,
«Алгыс» түмсүү чилиэнэ
Адамова Мария Кирилловна

ӨРҮҮ МАННЫК ТҮМСҮӨХХЭ, ҮЛЭЛИЭХХЭ-ХАМСЫАХХА!

Мин 2012 сылтан «Алгыс» түмсүүгэ үҥкүү үөрэтэр этим, онтон 2014 сыллаахтан дьиҥнээхтии түмсүү чилиэнэ буолбутум. Бары биир таҥас тиктибиппит. «Алгыстар» сүрдээх иистэнньэҥ, асчыт, сатабыллаах, нэһилиэк үлэтигэр барытыгар кыттыһар, иилээн-саҕалаан ыытар туруу үлэһит дьоннор буолаллар. Нэһилиэккэ ыытыллар туох баар үлэҕэ барытыгар кон-

цертарга, субуотунньуктарга, ыалдьыты көрсөргө, ыһыахтарга, гастролларга, улууска ыытыллар конкурстарга активнай кыттыыны ылабыт. Салайааччыларынан Игнатьева З.Г., Соргоева М.П., Архипова Р.А., Федотова Д.Д., кэлин Степанова Ч.В. араас кэмнэргэ үтүө суобастаахтык үлэлээн кэллилэр. Кинилэр үгүс тэрээһиннэргэ биһигини түмэ тардан, сүбэлээн-сүбэлэһэн күн бүгүҥҥэ дылы бары бииргэ сылдьабыт. Саастаах көлүөнэ сэбиэскэй былаас саҕаттан ыллаан-туойан, сэлэһэн-кэпсэтэн, сонуну истиһэн-билсэн кэлбиппит, ол традициябытын ыһыктыбакка сотору-сотору көрсүһэбит, түмсэбит, чайдыыбыт, иистэнэбит. Ол курдук, ыһыахтарга туттуллар олбохтору, көстүүмнэри, дьахтар киэргэллэрин, кылынан, туоһунан оҥоһуктары интэриэһиргиир дьоҥҥо үөрэтэллэр. Кэлиҥҥи сылларга норуот былыргы оҥоһуктарын толору баһылаабыт Семенова Раиса Акимовна, Семенова Лариса Михайловна, Степанова Розалия Егоровна бэйэлэрин сатабылларыттан толору үллэстэллэр, үөрэтэллэр. Гастроллуу таарыйа түмсүүлэри кытта уопут атастаһа диэн Маҥаанынан, Далырынан, Мэйигинэн, ыаллыы сытар Боотулуунан, Бүлүү улууһун нэһилиэктэрэ Үгүлээтинэн, Тылыгынынан, Үөһээ Бүлүүнэн сылдьыбыппыт. Сыанаттан түспэт ырыаһыттарбыт Е.Д. Иванованы, В.З. Эппяховы, У.П. Парфеновану, ахта саныыбыт. Улууска региональнай үҥкүү конкурстарыгар кыттан көрөөччү биһирэбилин, кэрэхсэбилин ылбыппыт. Билигин Украинаҕа буола турар байыаннай дьайыыга дойдубутун көмүскүү сылдьар уолаттарбытыгар «Алгыстар» туора турбакка ас астаан, мунньан посылка оҥорон, сетка баайан оҕолорбутугар күүскөмө, өйөбүл буолабыт. Быйыл түмсүү тэриллибитэ 15 сыла. Сааһыран иһэбит да, санаабытын түһэрбэппит. Өссө да элбэх интэриэһинэй үлэлэр күүтэллэр! Баҕарабын барыбытыгар кытаанах доруобуйаны, бары өрүү маннык түмсэн үлэлиэҕиҥ-хамсыаҕыҥ!

Бырааттыы Боескоровтар аатынан орто оскуола туйгун,
үтүөлээх, бочуоттаах нуучча тылын учуутала,
Сургуулук бочуоттаах олохтооҕо, сцена ветерана, «Алгыс» түмсүү чилиэнэ
Попова Октемия Еремеевна, 2025 с.

СУРГУУЛУК НЭҺИЛИЭГЭР БИИР БАСТАКЫНАН ТЭРИЛЛИБИТ «АЛГЫС»

Мин Сургуулукка кэлэн үлэлээбитим 42 сыл буолан эрэр. Сургуулугу иккис дойду оҥостон олоробун. Манна ыал буолан, алаһа дьиэ туттан, оҕо төрөтөн, бу дойду айылҕатын, отун-маһын, дьонун-сэргэтин сөбүлээн олоробун. Дьоно-сэргэтэ эйэҕэһэ-сайаҕаһа, ыалдьытымсаҕа, түмсүүлээҕэ миигин сөхтөрбүтэ. Ол курдук, «Алгыс» түмсүү туһунан ахтан ааһыахпын баҕарабын.

Аан бастаан Сургуулукка «Хоһууннар» диэн кырдьаҕастар түмсүүлэрэ тэриллибитэ. Онно салайааччынан Максимова Валентина Николаевна буолбута. Бу түмсүү сүрдээх үчүгэйдик, таһаарыылаахтык үлэлээбитэ. Түмсэ түстүлэр да үлэ бөҕөнү үлэлээн, сынньанан атын нэһилиэктэр түмсүүлэрин кытта табаарыстыы көрсүһүүлэр буолааччылар, бырааһынньыктары биргэ ылааччылар, гастролларгa сылдьааччылар. Лаптев Николай саҥа дьиэтин туттарыгар көмөлөспүттэрэ.

«Алгыс» түмсүү тэриллибитигэр, онно киирбитим. Салайааччынан Игнатьева Зоя Гаврильевна, онтон Валентина Николаевна таһаарыылаахтык үлэлээбиттэрэ. Биһиги дьүөгэбит төһө да элбэх оҕолоох, сиэн бөҕөлөөх, үлэлээх да буоллар общественник бэрдэ, дьону түмэр салайааччы. Түмсүүбүт сыллаағы былаан ылынан үлэлиирэ.

Кулуупка туспа уголоктаах, хостоох буолааччыбыт. Уголокпутугар былаам-мыт ыйанан турааччы. Тугу үлэлээбиппит хаартыскаҕа тиһиллэн иһээччи. Түмсүүгэ Сургуулук кырдьаҕастара үксүлэрэ киирэллэрэ. Сайын буолла даҕаны Ньукуолун күнүгэр ыһыахтыы Эппэхова Александра Григорьевна олбуоругар мустарбыт. Саня тиэргэнэ сибэккинэн силигилээн, от сытынан дыргыйан, хатыҥ сэбирдэҕинэн суугунаан биһигини үөрэ-көтө көрсөрө. Бары мустан кус миинэ буһарынан, ас астанан, түһүлгэ тула олорон аһаан, концерт көрөн, күрэхтэһэн, хаартыска бөҕөҕө түһэн үөрэн-көтөн арахсарбыт. Бу ыһыаҕы иилээн-саҕалаан сынньалаҥ киинэ ыытааччы. (Салайааччы Золотарева Аяна Петровна).

«Алгыс» түмсүү кыргыттара сүрдээх иистэнньэҥ кыргыттар. Хара тэриллиэхтэриттэн таҥас бөҕөнү тигиннилэр. Муста түһэн: «Чэ, иистэниэҕиҥ!» – диэтилэр да тугу баҕарар тигэн киирэн бараллар. Семенова Раиса Акимовна, Максимова Валентина Николаевна, Эппэхова Александра Григорьевна, Гаврильева Розалия Васильевна бастыҥ иистэнньэҥнэр диэтэхпинэ сыыспатым буолуо. Бу түмсүүтэ суох Сургуулукка туох да тэрээһин буолбат. Кыргыттар инники күөҥҥэ сылдьаллар. Салайааччылар кэлэр буоллахтарына аартыкка тиийэн көрсөллөр. Баһаарынай ДЕПО, саҥа собуот арыллыытыгар кыттыбыттара. Ыһыаххa концертка үҥкүүлээн сэгэлдьиһэллэр. Үөһээ Бүлүүгэ түмсүүлэр күрэхтэригэр куруутун кыттарбыт. Үҥкүү күрэҕэр кыттарбытыгар үҥкүүбүтүн салайааччыбыт Попова Октемия Еремеевна туруорааччы. Октемия Еремеевна ирдэбиллээх үҥкүү салайааччыта. Киэһэ үлэ кэнниттэн репетициябыт буолааччы. Хаһан иннибэккэ билиэхпитигэр дылы үҥкүүлээччибит. Үксүн сахалыы үҥкүү буолааччы. «Дэйбиирдээх», «Чороонноох», «Чаппараахтаах», «Сайылыкка», «Алгыс үҥкүүтэ», «Чэйиҥ, чэйдиэҕиҥ!» үҥкүүлэр. Нууччалыы бэһиэлэй, шуточнай, хаар киһилээх «Прощай зимушка, зима!» диэн үҥкүүлээх буолааччыбыт. Хаар киһибит Эппэхова Прасковья Дмитриевна буолааччы. Түмсэ түстүбүт да, бэлэмнэнэ охсоот гастроллуу барааччыбыт. Тылгыныга барбыппын өйдүүбүн. Онно тиийэн кырдьаҕастар кырдьаҕастар түмсүүлэрин кытта көрсүһэн, концертаан кэлбиппит. Тылгынылары кытта иискэ быыстапка тэрийбиппит. Өссө Далыр нэһилиэгэр эмиэ көрсүһүүгэ баран турардаахпыт. Айаннаан иһэн күлүү-салыы, үөрүү-көтүү бөҕө буоларбыт. Түмсүүгэ ырыаһыт, хоһоон суруйар дьон аҕыйаҕа суохтар этэ. Огочонова Елена Дмитриевна айылҕаттан талааннаах ырыаһыт, хомоҕой хоһоонньут этэ. Өлөөнө сыанаҕа тахсан ыллаатаҕына куолаһа үчүгэйэ, киһи таттаран кини эрэ ырыатын истэ олоруон курдук буолааччы. Онтон хоһоон суруйдаҕына хоһооно ыпсаҕай, сыалай поэманы да суруйуох курдуга.

Кини элбэх хоһооннордоох, хоһооннороо «Үөһээ Бүлүү» хаһыакка тахсааччылар.

Өссө Эппэхов Василий Захарович түмсүүбүт эмиэ биир бастыҥ хоһоон суруйааччыта, ырыаһыта этэ. Баһылай «Тэкээлээҕим» диэн хоһоонугар мелодия айбыта. Ол ырыатын бэйэтэ сөбүлээн ыллааччы. Музыкальнай үөрэхтээҕэ эбитэ буоллар оперная ырыаһыт тахсыа хааллаҕа.

Валентина Николаевна эмиэ сыанаттан түспэт ырыаһыт, куолаһа мааны этэ. Өссө сценкаҕа Мария Афанасьевнаны кытта тапсан ооньыооччулар. Биир бастыҥ артыыстарбыт этилэр. Солбуллуллубат сценка ооньыооччулара. Кинилэр сценкалара барыта күлүүлээх, быара суох сыыллааччы. Хайаан да үс-түөрт сценканы ооньоон тэйээччилэр.

Дьүөгэлэрим Татьяна Петровна уонна Розалия Васильевна иистэнньэҥ, ырыаһыт, үҥкүүһүт этилэр. Түмсүү тэриллиэҕиттэн инники күөҥҥэ сылдьыбыттара. Танялаах Роза талба талааннаах дьоннор этэ. Илиилэринэн тикпит чаппараахтара, олбохторо ону да туоһулуур. Элбэх дьүөгэлэригэр, оҕолоругар, сиэннэригэр тикпит оҥоһуктарын бэлэх уммут буолуохтаахтар.

Мин «Алгыска» сылдьарым тухары салайааччыларынан өссө үлэлээн кэлбиттэрэ Архипова Мария Петровна, Федотова Дария Дмитриевна. Билигин салайааччыбыт Степанова Чена Васильевна.

«Алгыс» түмсүү активнай кыттааччылара, үҥкүүһүттэрэ Томская Валентина Степановна, Федотова Дария Дмитриевна, Гаврильева Розалия Николаевна, Адамова Мария Кирилловна, Эппэхова Прасковья Дмитриевна, Степанова Розалия Егоровна, Архипова Розалия Алексеевна, Семенова Татьяна Захаровна, Попова Октемия Еремеевна буолаллар. Билигин даҕаны актыбыыстар, үлэттэн толлон турбаттар, репетиция буолан эрэр диэтэхтэринэ аан бастакынан сүүрэн кэлиэхтэрэ этэ.

Түмсүүбүт эдэр ыччаты кэрэҕэ, үтүөҕэ угуйар, түмсүүлээх буоларга үөрэтэр. Бэйэбит мустан, сэлэһэн, сынньанабыт, үөрэбит-көтөбүт.

Мин бу түмсүүгэ баарбынан киэн туттабын. «Алгыстарбар» баҕарыам этэ кытаанах доруобуйаны, бу курдук куруук түмсүүлээх буоларгытыгар, инникигэ эдэр ыччаты сирдии тураргытыгар!

«Алгыс» түмсүү кыттыылааҕа
Саха Республикатын үөрэҕириитин туйгуна
Саха Республикатын учууталларын учууталлара
Хабытова Наталья Михайловна

КИМ ТҮМСҮҮЛЭЭХ – ОЛОХХО ЭРЭЛЛЭЭХ

1991 сыллаахха атырдьах ыйыгар коммунистическай партия сууллубутун кэннэ, дойдубут үрдүнэн ыарахан кэм бүрүүкээн кэлбитэ. Советскай Союз үрэллэн, 15 союзнай республикалар тус-туһунан государстволар буолбуттара. Россияҕа 24 Федеративнай республикалар хаалбыттара. Дойдубут үрдүнэн ыарахан кэмнэр саҕаламмыттара. Тыа хаһаайыстыбатын салаата эстэн совхозтар ыһыллыбыттара, паайдарын үллэстибиттэрэ хамнас диэн суоҕа. Бары нэһилиэгинэн тус-туспа олоруу саҕаламмыта. Оччолорго биһиги суола-иинэ суох, ыраах олорор нэһилиэк этибит. Ан-2 самолет сырыыта тохтоон барбыта. Райпотребсоюз үлэтэ эмиэ мөлтөөн, эстэн барбыта. Элбэх оҕолоох ыаллар тиийиммэт-түгэммэт түгэннэрэ үөскээбитэ. Дьэ, ити кэмнэ общественнай үлэһиттэр төһүү күүс-көмө буолбуттара. Женсовет председателинэн Максимова В.Н күүскэ үлэлээбитэ. Өр сылларга сельсовет секретарынан үлэлээбит Игатьева З.Г кытта сүбэлэһии буол-

бута. Онно «Хоодуот» диэн түмсүү тэриллибитэ, элбэх эр дьону түмсүүгэ киллэрбиттэрэ. Мякчигиров Вячеслав, Афанасьев Иван, Иванов Василий, Лаптев Николай, Ксенофонтов Анатолий уо.д.а бааллара. Ыаллар отторун-мастарын тиэйиигэ, тутууга да көмөлөспүтүнэн барбыттара. Дьахталлар элбэх оҕолоох ыалга таҥас-сап хомуйсан, сорохтор тиксэн көмөлөспүттэрэ. Кэлин нэһилиэнньэ ахсаана аҕыйаан барбыта. Үлэ-хамнас суох буолан көһүү да элбээбитэ, ыччат салгыы үөрэххэ дьулуспута. Дьаһалта кэмэ кэлбитэ. Зоя Гаврильевна актыыбын түмэн, сүбэлэһэн кырдьаҕастар түмсүүлэрин тэрийбиттэрэ, «Алгыстар» диэн ааттаммыттара. Бастаан 50 саастарын ааспыт дьон киирбиттэрэ, кэлин аҕыйаан 45 саастарыттан да буолбута. «Алгыстар» биһиги нэһилиэкпит киэн туттар түмсүүтэ, туохтан да чаҕыйбакка, толлубакка анаар кырыытыттан ылсан, кыттан, ситиһэн иһэллэр. Онтон киһи эрэ үөрэр, сөҕөр-махтайар. 2005 сылтан кэргэммин кытта иккиэн предприниматель буолан, маҕаһыын арынан үлэлээн барбыппыт. Ас-таҥас барытын таспыппыт, Россия киин куораттарыттан, Кытайтан, Сеултан, Бишкектан табаар араастын аҕаларым. «Алгыстар» былааччыйа тиктиэхпитин баҕарабыт дэспиттэрэ, ол иһин маҕан солко матырыйаал, онно дьүөрэ бытырыыстаах былаат аҕалбытым. Онтон атын өҥнөөх былааччыйа наада буолсу, куруук маҕан дуо, диэбиттэрин истэммин от күөх солкону булан аҕаллым. Ситэри сон, бэргэһэ тиктиэҕиҥ дэстилэр. Онно анаан дыраап, сукуна биэрдим. Онон, таҥастарын тиктэллэригэр бэйэм сэмэй кылааппын киллэрбитим дии саныыбын. Кэтэн киэркэйэн, симэнэн таҕыстахтарына киһи көрөн үөрэр эбит. Түмсүү салайааччыларынан Валентина Николаевна, Мария Петровна, Дария Дмитриевна, Чена Васильевна бэркэ үлэлээбиттэрэ. Ый аайы кыра да буоллар взнос биэрэбит, онно казначейбыт Прасковья Эппяхова буолар. Нэһилиэккэ түмсүү баара олус үчүгэй, сэргэхсийии барар. Ыччаттар эмиэ көрөн түмсүөхтэрэ. Сылын аайы Ньукуолуҥҥа түмсэн ыһыахтыыр традициялаахпыт. «Алгыстарым» барахсаттар ааккыт-суолгут аар-сааргa аатыра турдун диэн алгыыбын, этэҥҥэ доруобай буолуҥ!

Кан Тамара Михайловна *Сургуулук олохтооҕо, «Алгыс» түмсүү чилиэнэ*

ТҮМСҮҮГЭ СЫЛДЬАН ҮЙЭҔИТИН УҺАТЫҢ

Быйыл биһиги «Алгыс» түмсүүбүт тэриллибитэ 15 сылын туолла. 2010 сыллаахха аҕыйах бочуоттаах сынньаланҥа олорор аҕам саастаах чүөчэлэр мустан сүбэлэһэн түмсүүтэ тэриниэххэ диэн буолбута. Түмсүүбүтүн тэрилтэ салайааччытынан уһун кэмнэ оччолорго сельсоветка секретарынан үлэлээбит убаастанар киһини Игнатьева Зоя Гаврильевнаны талбыппыт. Тэриллиэхпититтэн нэһилиэнньэ ортотугар ыытыллар культурнай маассабай үлэҕэ көхтөөхтүк кыттан барбыппыт. Бастакы улахан тэрээһиммит региональнай оһуохай конкурса буолбута. Онно Ньурбаттан, Сунтаартан, Үөһээ Бүлүүттэн, Бүлүүттэн ааттаах-суоллаах оһуохайдьыттар кэлбиттэрэ. Кэлбит ыалдьыттары дьиэбитигэр ас астааҥ, аҕалан аһатан ыыппыппыт. 2011 сыллаахха Саха Сиригэр Үөһээ Бүлүүгэ комсомол тэриллибитэ 90 сылын өрө күүрүүлээхтик көрсөн кэнсиэрдээн бэлиэтээбиппит. 2011 сылы көрсө Саҥа Дьылга бал-маскараад тэрийбиппит, онно бары кыттыбыппыт. Сыл ахсын Кыайыы күнүгэр 9-с маайы көтүппэккэ кыттабыт. Улууспутугар Үөһээ Бүлүүгэ буолбут «Манчаары

оонньууларыгар», «Олоҥхо ыһыаҕар» бары көһөн киирэн, көхтөөхтүк кыттыбыппыт. Дьиэҕэ олорор үлэлээбэт киһиэхэ түмсүүгэ сылдьар үчүгэй дии саныыбын. Дьону кытта сылдьар киһи сөргүйэр, өр кэмҥэ көрсүбэтэххэ киһи ахтыһар курдук. Онон, түмсүүгэ сылдьан үйэҕитин уһатыҥ, буолар тэрээһиннэргэ активнайдык кыттан иһиэҕиҥ.

«Алгыс» түмсүү чилиэнэ
Степанова Розалия Егоровна

ДУУҺАБАР ӨССӨ ДА ЭДЭРБИН

«Маладьыаскын! Кытаатан түмсүүгэ сылдьан сэргэхсийэҕин, көрсөн сонуну кэпсэтэн, аралдьыйан, сынньанан кэлэҕин. Дэриэбинэ олоҕор активнайдык кыттан сааһырбыккын да умнаҕын, в душе еще молодая!» Кыттыбыт хаартыскаларбын кылааһынньыкпар ыыттахпына маннык эп-

пиэти тутабын. Онон, түмсүү иһинэн ыҥырык кэллэ да, сүүрүүнэн тиийэр киһи буоллаҕым. Кэм-кэрдии түргэнник ааһар. 80 сааспар дылы этэҥҥэ түмсүүбэр сылдьыбыт киһи диэн санаалаахпын. Куоракка сиэн көрсөн «Алгыс» түмсүүгэ хойут киирбитим. Таҥастарын тиктэн ырааппыттар этэ. Мин хойутаан сон иҥин тиктэрэн баран киирбитим. 2012 сыллаахха Ньурбаҕа Гиннес рекордугар ыытыллыбыт Олоҥхо ыһыаҕар Эппяхова Александраны кытта иккиэн сылдьыбыппыт. Үөһээ Бүлүүгэ эмиэ ыһыахха сылдьыбытым, онно түмсүүлэр куонкурустара буола турара. Балтым Борисова Люба, күтүөтүм Григорий Павлов буолан сыанаҕа таҥас муодатын көрдөрдүбүт. Иннигэр түмсүү туһунан тахсан кэпсээбитим. Архипова Розалия Алексеевна ырыа ыллаабыта. Үһүс бириистээх миэстэҕэ тиксэн кэлбиппит. «Манчаары оонньууларыгар» уонна «Олоҥхо ыһыаҕар» кыттыбыппыт өйбөр хаалбыт. «Манчаары оонньууларыгар» сүрэх үөрэр, сүһүөх хамсыыр үтүө күннэрэ этилэр. Олохтоохтор оҕотуттан оҕонньоругар дылы өрө көтөҕүллэн, үөрэн-көтөн, чахчы да астына кыттыбыттара. Үөһээ Бүлүүлэр түмсүүлээхтэрин республикаҕа дакаастаабыттара. Киэн туттуу хас биирдиибит түөһүн киэптиирэ. Биһиги, «Алгыстар» Өлөөннөрү чиэстээхтик-бочуоттаахтык көрсөн, аһатан, кэпсэтэн-сэһэргэһэн, чахчы да астынан барбыттарын туоһута буолабыт. Махтал, баһыыба бөҕө буолбуттара, бииргэ бары хаартыскаҕа түспүппүт. «Олоҥхо ыһыаҕар» эрдэттэн кыһыны быһа олбох оҥорон бэлэмнэммиппит. Хомойбутум диэн түһүлгэ иһинэн транспора суох буолан, араас үчүгэй тэрээһиннэри көрбөккө хаалбыппыт. Балаҕаммыт иһигэр биир дойдулаах дьоммутун кытта көрсөн кэпсэтэн, астына-дуоһуйа чэйдээн үһуннук олорбуппут. Дьоһун тэрээһин, өрө көтөҕүллүү баара астыннарара. Онон, түмүктээн эттэххэ сааһырбыт дьону түмэн, куруук эдэрдии сананан сылдьарбытын хааччыйбыт бары салайааччыларбар махтанабын!

Сургуулук бочуоттаах олохтооҕо, педагогическай үлэ ветерана,
сцена ветерана, «Алгыс» түмсүү чилиэнэ
Васильева Мария Афанасьевна

«АЛГЫС» ТҮМСҮҮ ТУҺУНАН АҔЫЙАХ ТЫЛ ...

«Алгыс» кырдьаҕастар түмсүүлэрэ 2008 сылтан тэриллэн барбыта диэххэ сөп. Маҥнай Уйбаныап Баһылай салалтатынан Лаптевтар дьиэлэрин тутан саҕалаабыттара. Оччолорго ыччат дьону кытта алтыһан, эдэрдэр, кырдьаҕастар Кыайыы бырааһынньыктарын иилээн-саҕалаан ыыталлара. Кыракый Сургуулук нэһилиэгэр аҕам саастаах дьон иилиир-саҕалыыр оруолу ылан маннык түмсүү тэриллибитэ. Түмсүү дьон-сэргэ олоҕун сэргэхсиппитэ диэтэхпинэ сыыспатым буолуо. Ылбаҕай ырыаһыттар: Василий Захарович Эппэхов, Елена Дмитриевна уонна Василий Иванович Ивановтар, Хоту дойду Халыма хоһууна Николай Иванович Лаптев ырыаларыгар уйдаран элбэхтик гастролга сылдьарбыт. Аны үҥкүүлэри Октемия Еремеевна Попова түбүктээх үлэтин быыһыгар бириэмэ булан эрчийэрэ. Улууска буолар күрэхтэргэ атыттартан хаалсыбакка кыттарбыт. Ыһыахха таҥас тиктэн, симэнэн эдэрдэ-

ри көҕүлүүрбүт. Манна барытыгар үбүнэн көмөлөспүт дьоммутугар Тамара Михайловна Каҥҥа, Луиза Христофоровна Филипповаҕа түгэнинэн туһанан, махтал-баһыыба тылларын этэбин. Кинилэр ол кэминээҕи аҕам дьоҥҥо кыым сахпыт дьоммут буолаллар.

Саха Саҥа Дьылын, Ньукуолуну хайаан да түһүлгэҕэ олорон, куоталаһан бэлиэтирбит. Эһээ Дьыл тэлгэһэтигэр кутаа оттон. Ол онтон кыым саҕан киин куоракка ыытарбыт. Итиннэ барытыгар иилиир-саҕалыыр дьоммут, кулууп уонна библиотека кыргыттара Аяна Петровна Золотарева, Ия Федоровна буолаллара.

Мин «Алгыс» кырдьаҕастар түмсүүлэригэр кэлин киирбитим. Пенсияҕа тахсаат кыбыста-кыбыста чилиэн буолбутум. Урут комсомолтан ылбыт үөрүйэхпинэн дьону салайан, көнөр суолу тобулан сырдыкка-кэрэҕэ, үрдүккэ сирдээбит дьонум бэйэлэрэ билэллэрэ буолуо.

Уйбаныаптарга сайылык тэринэллэригэр, Елена Дмитриевна чөкө хомуурунньугун таһааттарарыгар тылбын-өспүн тиэрдэн күн сирин көрөрүгэр көмөлөспүтүм. Үлэм быыһыгар ыытыллар тэрээһиннэргэ көтүппэккэ сүүрбүтүмкөппүтүм, кыттыбытым диир бырааптаахпын. Ыарахаттары күөммүнэҥ тэлэн, нэһилиэк сайдыытыгар сэмэй кылааппын киллэрбитим.

Аттыбар сылдьан, сүбэ-ама биэрбит дьүөгэбэр Зоя Гаврильевна Игнатьеваҕа мунүра суох махтанабын. Ылыннарыылаах тыллаах, дьону-сэргэни түмэр улахан убаастабылы ылбыт дьоһун киһини кытта алтыспыппыттан дьоллооҕунан ааҕынабын.

Дьон санаатын табар, көмө-имэ буолбут, бииргэ алтыспыт, үлэлээн ааспыт дьүөгэлэрбэр, табаарыстарбар, аймах-билэ дьоммор нохтолоох бэйэм сүгүрүйэбин, убаастыыбын, саныыбын-ахтабын.

Альбина Афанасьевна Иванова,
педагогическай үлэ бэтэрээнэ,
Саха Республикатын үөрэҕириитин туйгуна,
Учууталлар учууталлара бэлиэ хаһаайына.
Муус устар 26 күнэ,2025 с. Ньурба Антоновка

КУЛЬТУРНАЙ ТЭРЭЭҺИННЭРГЭ НААР КЫТТАРБЫТ

Мин Сургуулуктан араҕан атын сиргэ үлэлии, олоро сылдьан баран 2004 сылтан пенсияҕа тахсан, сиэннэри көрсө диэн уолум Гошалаахха кэлэн олорбутум. Онно «Алгыс» түмсүүгэ киирбитим, ол кэмҥэ Зоя Гаврильевна тэрийэн-дьаһайан үлэлэппитэ. Үлэлээбэт пенсионердарга да үлэлии сылдьар саастаах дьоннор түмсүбүппүт. Сүрдээх көхтөөх этибит, элбэх да этибит. Үөрэ-көтө түмсүү күнүн көтүппэккэ культурнай тэрээһиннэргэ наар кыттар этибит. Онон, бэйэбит да сэргэхсийэр, нэһилиэнньэҕэ да сэҥээриини ыларбыт. Мин туох да талаана суох киһи, тугу соруйалларын толорон сылдьыбытым, кыратык сценкаҕа оонньуурум, үҥкүүгэ да киирсэр этим. Иис куруһуогар көтүппэккэ кыттыһарым. Биир кыһын оҕо көрөн куоракка кыстаабытым, онно түмсүү формалаах буолуохтаах диэн таҥас ылларбыттара. Анна Егоровналыын ону атыылаһан дьиэбитигэр аҕалан, сыһан-соһон Сургуулукка ыыппыппыт. Үчүгэй баҕайы сөп түбэһэр өҥнөөх буолан, тигиитэ да табыллан билиҥҥэ диэри кэтэ сылдьабыт. Нэһилиэк культурнай олоҕор күүс-көмө буолбуппут.

«Алгыс» түмсүүнү тэрийбит, салайбыт дьоннорбор, активнайдык ыллаабыттуойбут, үҥкүүлээбит, үҥкүүгэ үөрэппит күндү дьүөгэлэрбэр бу үбүлүөйдээх сылбытынан эҕэрдэбин тиэрдэбин. Эһигинэн киэн туттабын. Өссө да үлэ-хамнас үөһүгэр үөрэ-көтө кыттыһа сылдьаргытыгар баҕарабын.

«Алгыс» түмсүү чилиэнэ
Максимова Александра Даниловна

АЛГЫСТААХ «АЛГЫС» ТҮМСҮҮТЭ

Мин 2015 сыллаахха Үөһээ Бүлүү улууһун Сургуулук нэһилиэгэр кэргэн тахсан ыал буолан тиийбитим, онно кэргэним Игнат Михайлович «Алгыс» түмсүүтэ биһигини ыҥырар, дьону кытта билсэ таарыйа барыахха диэн кулуупка илдьэ барбыта. Онно тиийбитим кырдьык элбэх баҕайы бэйэм саастыылаахтарым үөрэ-көтө билсэн, итии астаах сандалы тула олорон истиҥник

сэһэргэһэн, ыллаан, үҥкүүлээн наһаа үчүгэйдик сынньанан тарҕаспыппыт. Онтон ыла бииргэ алтыһан, үлэлээн-хамсаан сырыттахпыт. Нэһилиэк туох баар үлэтэ «Алгыс» түмсүү кыттыыта суох ааспат диэтэхпинэ сыыспатым буолуо. Нэһилиэк ыытар үлэтигэр «Алгыстар» инники күөҥҥэ сылдьаллар. Манна бары да үлэһит, сайаҕас дьоннор түмсэн үлэлииллэр. Бу түмсүү көхтөөхтүк үлэлээн атыттарга холобур буолар. Үҥкүү диэтэххэ үҥкүү, ырыа диэтэххэ ырыа, үлэ буоллун барытыгар – көхтөөх «Алгыстар». Манна бааллара ырыаһыттар: Елена Дмитриевна, Василий Эппяхов, Ульяна Парфенова уонна үҥкүүһүт далбардар. «Алгыстар» наһаа түмсүүлээх дьоннор. Манна иис, үҥкүү, ырыа куруһуоктара ыытыллаллар. Дарья Дмитриевна – салайааччы, Аяна Петровна – кулууп директора, Лидия Федоровна – библиотека сэбиэдиссэйэ, кинилэр иилээн-саҕалаан нэһилиэк саастаах дьонун түмэ тардан, үлэни тэтимнээхтик ыытан иһэллэрэ. Мин «Алгыс» түмсүүгэ сылдьан элбэххэ уһуйуллан махталым улахан. Сургуулукка олорон икки кинигэбин презентациялаабыппыт, ииспэр онлайн быыстапка оҥорбуттара. Оччолорго ковид ыарыы туран барыта бобуу-хаайыы кэмэ этэ. Буолар тэрээһиннэргэ барытыгар наһаа көхтөөхтүк сылдьарбыт, кыттарбыт. Инникитин даҕаны «Алгыс» түмсүү үлэтин ыһыктыбакка дьаныардаахтык үлэлии-хамсыы сырыттын, барыгытыгар дьолу-соргуну, кытаанах доруобуйаны баҕарабын.

Сургуулугум Далбардара «Алгыстар»

Нарын-намчы кыргыттарым
Наскылдьыйбыт хатыҥнарым.
Кыталыктыы кынтайан
Күөгэлдьиһэ хаамаллар.

Сургуулугум эбээлэрэ,
Мэлдьи көхтөөх кыргыттар.
Сиртэн тэйэн үҥкүүлээн
Чэпчэкитик дайаллар.

Кырдьар сааска бэриммэт
Үлэ буоллар – бастыҥнар
Күлэ-үөрэ сэлэһэн
Бүтэрэ-оһоро охсоллор.

Көргө-нарга көхтөөхтөр
Кэнчээрини көҕүтэн,
Кэскиллэри түстээннэр
Куруук холобурга сылдьаллар.

Намылыспыт хатыҥнар,
Нарын-намчы таһаалар,
Иистээх уран илиилэр,
Далбар Хотун Ийэлэр.

«Алгыс» түмсүү чилиэнэ **Анна Хабарова-Айталы**

«АЛГЫСТАР» БИИР СОМОҔО БУОЛАБЫТ

2010 сыллаахха биһигини «Аҕам саастаахтар түмсүү тэриниэххэйиҥ» диэбиттэригэр сэргии истибиппит. Түмсүүбүт салайааччытынан Зоя Гаврильевна Игнатьева буолбута. Оннук биир күн кулуупка ыҥыран, хайдах туох үлэни ыытыахтаахпытын былааннаан билиһиннэрбитэ. Түмсүүбүт аатын бары биирдэ талан, сүбэлэһэн «Алгыс» диэн ааттаныахха диэн буолбута. Нэдиэлэҕэ биирдэ, иккитэ кэлэн бырааһынньыкка бэлэмнэнэрбит. Ол саас Боотулуу түмсүүлэрэ биһигини көрсүһүүгэ ыҥырбыттара. Боотулууга тиийэн кулууптарыгар мустубуппут. Наһаа үчүгэйдик үөрэн-көтөн хойуу үүттээх чэй, остуол хотойуран астаах көрсүбүттэрэ. Дуоһуйа кэпсэтэн, спортивнай куоталаһыыга кыттан, астына сынньанан кэлбиппит. Онтон дьэ кэнсиэрдэргэ бэлэмнэниилэрбит, долгуйуулаах бастакы сыанаҕа тахсыылар саҕаламмыттара. Ансаамбылбытыгар анаан сахалыы маҥан халадаай ырбаахы тиктибиппит. Онтон салгыы сахалыы сэлиэччик, дьабака бэргэһэлээх сон тиктэрбиппит. Бу тиктэр таҥаспытыгар Кан Тамара Михайловна харчынан спонсордаабыта. Материалбытын кулууп директора Аяна Петровна Үөһээ Бүлүүгэ киирэн ылан аҕалбыта.

«Манчаары оонньууларыгар» кытта барарбытыгар эрдэттэн бэлэмнэнии үлэтин саҕалаабыппыт. Күн аайы кулуупка кэлэн бэлэмнэнэрбит. Талах олоппоспутун Сургуулукпут олохтооҕо, мас ууһа Семенов Дмитрий Семенович ахсааммытынан оҥортоон, уһанан биэрбитэ. Оннук дьэ «Манчаары оонньууларыгар» парадка кытта барыы буолбута. Оччолорго аллараанан суол суоҕа. Кыанар өттүлэрэ аллараанан барбыттара. Сорохтор самолетунан Үөһээ Бүлүүгэ тиийбиттэрэ.

«Манчаары оонньууларыгар» Ээйиктэри кытта кафеҕа көрсүбүппүт. Икки өттүттэн билсиһиини ученай Никита Деевич билиһиннэрбитэ. Сургуулук нэһилиэгин уонна Ээйиктэр былыргы дьоннорун-сэргэлэрин олохторун туһунан билсиһиннэрэн кэпсээбитэ. Инники билсиһэ-көрсүһэ туруохпут диэн ис санаалаах үөрэ-көтө астынан тарҕаспыппыт. Ол курдук, Ээйиктэри кытары Үөһээ Бүлүүгэ буолбут «Олоҥхо ыһыаҕар» иккиспитин истиҥник көрсүһүү буолбута.

Сайын мин тиэргэммэр «Саха саҥа сыла» тэрээһини бэс ыйын саҥатыгар кулууп директора Аяна Петровна кулууп үлэһиттэрин кытары уонна Сургуулук библиотекатын сэбиэдиссэйэ Лидия Федоровна буолан «Алгыс» түмсүү салайааччыларын кытта биир сомоҕо үлэлээн араас тэрээһиннэри ыыталлар. Спортивнай күрэхтэри, бириистэрдээх ырыа күрэҕин тэрийээччилэр. Сценка эмиэ туруорааччылар. Улууска буолар үҥкүү, ырыа күрэхтэригэр кыттарбыт. Күрэххэ кыттан миэстэлэһэн үөрэн-көтөн кэлэрбит. Кыттыбыт тэрээһиннэрбит хаар-

тыскаларын салайааччыбыт Зоя Гаврильевна балта Александра Гаврильевна көмпүүтэргэ бэчээттээн, араас элбэх альбом оҥорон биэртэлээбиттэрэ. Нэһилиэкпит библиотекатыгар буолар тэрээһиннэргэ бары активнайдык кыттарбыт. Лидия Федоровна көҕүлээһининэн, күһүн балаҕан ыйыгар «Көмүс күһүн» диэн темаҕа Саха Сирин поэта Петр Тобуруокап хоһооннорун уонна ким бэйэтэ айан суруйбут хоһооннорун ааҕан иһитиннэрэллэр. Ону таһынан сурук-бичик күнүгэр нэһилиэнньэни кытта түмсэн диктант суруйарбыт. Нэһилиэнньэ иһинэн ыытыллар субуотунньуктарга, араас тэрээһиннэргэ, сайын куйаас диэн толлубакка, кыһын бытарҕан тымныыттан чаҕыйбакка «Алгыс» түмсүү биир сомоҕо буолан кыттарбыт.

«Алгыс» түмсүү чилиэнэ
Эппяхова Александра Григорьевна

АХТАР-САНЫЫР «АЛГЫСТАРБАР»

«Алгыс» түмсүүтэ 2010 сыллаахха тэриллэн үлэлээбитэ. Оччолорго Зоя Гаврильевна салайара. Бу түмсүүгэ мин кэргэним Эппэхов Василий Захарович сылдьыбыта. «Алгыстар» кулууп араас тэрээһиннэригэр активнайдык кытталлар этэ. Сороҕор араас нэһилиэктэри кэрийэн гастроллаан сэргэхсийэн кэлэллэрэ. 2017 сыллаахха Үгүлээккэ баран кэнсиэрдээн кэлбиппит, мин онно барса сылдьыбытым. Сайыммыт саҕаланыыта бэс ыйыгар саха Саҥа Сыла диэн ааттаан сайыммытын көрсө Эппэхова Саня дьиэтин тэлгэһэтигэр «Алгыс» түмсүүтэ уонна кулууп үлэһиттэрэ Аяна Петровна, Лидия Федоровна салайан бырааһынньык ыытааччылар. Бары биирдии суол астаах, утахтаах хонууга ас тардан аһыы-аһыы күрэхтэһэн, ыллаан-туойан, үҥкүүлээн сэргэхсийэн ахан тарҕаһарбыт. Зоя Гаврильевна кэнниттэн Мария Соргоева, Дария Федотова салайа сылдьыбыттара. Мин 2019 сыл тохсунньуга «Алгыс» түмсүүгэ киирбитим. Бырааһынньыктары, юбилейдары ыытарга түмсүү иһинэн үп-харчы хомуллар эбит, онно миигин взнос хомуйааччынан талбыттара. Тэрээһин буолуон иннинэ кимиэхэ туох бэриллиэхтээҕин, туох оонньууга төһө бириис барыахтааҕын сүбэлэһэн баран харчыбытынан подарок, бириис ыларбыт. 2021 сыллаахха кэргэним ыалдьан бу олохтон туораабыта. Куоракка дьоммор олунньу ыйга тиийэ сылдьан Саняны көрсөн, Василий хоһоонноругар кинигэ таһааттарыахпын баҕарабын диэн эппиппэр, манна Винокурова Татьяна Ефремовнаны кытта кэпсэтэн көрүөхпүт диэбитэ.

Ол саҕана сиэнэ Сахаяна куоракка олорор этэ, Татьяна Ефремовна кинилэргэ сылдьан чэйдиир ыала эбит. Арай биир күн Александра миигин күнүскү эбиэт саҕана дьиэтигэр ыҥырда. Онно тиийбитим Ефремовна кэлэн олорор эбит, миигин истэн баран дьэ кытаат, мин көмөлөһүөм диэтэ. Мин туох баар матырыйаалларбын тиһэн бэлэм бэчээттэммит хоһоонноруубун киниэхэ биэрэн кэбистим. Биһиги «Алгыс» түмсүүгэ сылдьыбыппытын истэн, ол «Алгыс» түмсүүлэргиттэн Василий туһунан ахтыыта хомуй диэн сүбэлээбитэ. Сыл аҥаара курдук ахтыы хомуйбутум. Библиотекаҕа тиийэн Лидия Федоровнаҕа көмөлөс диэбиппэр, компьютерга бэчээттиргэ үөрэтэн, бэчээттээн бэлэмнээн баран электроннай почтанан Лидия Федоровна көмөтүнэн ыытан кэбистибит. 2023 сыллаахха тохсунньуга ыыппыт буоллахпытына, кинигэбит олунньу ыйга бэлиэр бэчээттэнэн кэлбитэ. «Иэйиим киирэн» диэн ааттаах кинигэни олунньу ый 23 күнүгэр библиотекаҕа мустан, дьон ыҥыран презентациялаабыппыт, ахтыы суруйбут дьоммор «Алгыстарбар» кинигэ биэртэлээбитим. 2022 сыллаахха Үөһээ Бүлүүгэ олоҥхо ыһыаҕар кыттыбыппыт, суолбут суох буолан трактор

сыарҕатыгар сээкэйбитин тиэнэн баран, Көтөрдөөххө дылы онно олорон айаннаабыппыт. Онтон Семенов Толя Хайс массыынатыгар көһөн улууска тиийэ барбыппыт. Олоҥхо ыһыаҕар кэлбит ыалдьыттары көрсүһүүгэ сылдьыбыппыт. Бэйэбит саха балаҕаныгар Өлөөннөрү кытта көрсөн, аһатан ыалдьыттары кытта ыллаан-туойан атаарбыппыт. Бастакы күн киэһэтигэр Кэнтиккэ тахсан аартыкка кэлэр дьону уруйдуу көрсүбүппүт, оһуохайга кыттыбыппыт. Онно кылынан өрүүгэ күрэхтэһии буолбутугар биһиэхэ Лариса Михайловнабыт сүбэлээн-амалаан биэрбитэ. Ол куонкуруска кыайаммыт 10 000 тыһыынча харчынан бириэмийэ ылбыппыт. 2023 сыллаахха Боотулууга Саҥа Дьыл бырааһынньыгар бара сылдьыбыппыт, онно былыргы таҥаска муода көрдөрбүппүт. Адамова Мария Кирилловналыын кыттаммыт, кыайбыппыт. 2024 сыллаахха саас баһаарынай дьиэт, үүт-ас сыаҕа, арыллыытын бэлиэтээбиппит. Онно алгысчыт Алексеев Павел Павлович сиэрин-туомун толоруутугар арыалдьыт быһыытынан сылдьыбыппыт. Сайын Соргоева Агафья Афанасьевна тэлгэһэтигэр быыстапка оҥорбута. Онно араас урукку таҥас-сап, чымадааннар, магнитофоннар, былыргы иһиттэр-хомуостар бааллара. Алгыстар онно түмсэн, көрсөн, чэйдээн биир үчүгэй түгэни бэлиэтээбиппит. Кыһын ахсынньыга саҥа оскуола арыллыытыгар сылдьан кэнсиэргэ кыттан, «Алгыс» түмсүү аатыттан бэлэх оҥорбуппут. Дьэ итинник нэһилиэккэ туох тэрээһин буоларыгар барытыгар кыттабыт. Бу үбүлүөйдээх сылбытыгар баҕарыам этэ «Алгыс» түмсүүбэр бу курдук түмсэн айа-тута, ыллыы-туойа, кырдьар сааһы умнан, көтө-дайа үҥкүүлээн, үүнэ-сайда сылдьаргытыгар!

Ахтыыны суруйда Сургуулук олохтооҕо,
«Алгыс» түмсүү чилиэнэ **Прасковья Эппяхова**

«АЛГЫС» ТҮМСҮҮ – НЭҺИЛИЭК КИЭН ТУТТУУТА

Нэһилиэнньэҕэ туох буолар тэрээһин «Алгыс» түмсүүтэ суох буолбат. Үлэттэн чаҕыйбат, активнай позициялаах барытыгар мин дии сылдьар дьоннор. Онон нэһилиэк киэн туттуута «Алгыс» түмсүү.

Мин үлэбиттэн уурайан баран «Алгыстарга» үҥкүүгэ киһи тиийбэт диэн ыҥырбыттарыгар, хаһан да үйэбэр үҥкүүлээбэтэх киһи, эппиттэрин быһа гыммакка, сатаабатарбын даҕаны үҥкүүлэспитэ буолан, устунан үргүччү бу түмсүүгэ киирэн хаалбытым. Сахалыы таҥастара элбэҕэ, киһи хаһан ситиэй диэн саллан

саҥарбат да этим, ону хата Алгыстарым «ити ордук баар, бу миэнин кэтээр» диэн онтон-мантан булан биэрэн, хата, сүрдээҕин тэбис-тэҥнэ сылдьыһан эрэбин. Үлэлээбэт кэмҥэ дьиэҕэ олорон хаалбакка, маннык түмсүүлээх сылдьар олус бэрт эбит. Онон, дьиэҕэ олорор дьоммун «Алгыс» түмсүүгэ киириҥ диэн ыҥырыам этэ. Кыһынын мустан кыралаан иистэнэбит, бииргэ түмсэн чэйдиибит, ырыаҕа-үҥкүүгэ бэлэмнэнэбит, айылҕаҕа тахсан сынньанабыт, сүрдээҕин сэргэхсийэбит, сайын «Тиэргэн ыалдьыта» диэн бэйэ иһигэр тэрээһин буолбута олус интэриэһинэй этэ. Былыргы маллары бары аҕалан көрдөрүүгэ туруоран, сылабаар тула олорон итии чэйи иһэ-иһэ сэлэһэн, сэһэргэһэн көрсүспүппүт. Ийэлэрбит бааммыт былааттарын аҕалан бэйэбит баанан туран, хаартыскаҕа түспүппүт. Чэ, ити курдук бириэмэбитин аттаран итинник көрсүһэбит. Кулууп үлэһиттэрэ тэрээһиннэргэ сүрдээҕин күүс-көмө буолаллар, таҥас тигиитигэр Аяна Петровнабыт кэпсэтэн, булан-талан сакаастаан халадаай тиктэрбитэ, бу да кинигэ тахсарыгар кини сүүрэ-көтө сылдьар, онон киниэхэ махталбыт улахан. «Алгыстарбын» 15 сыллаах үбүлүөйүнэн эҕэрдэлиибин, саамай сүрүнэ бары ыалдьыманг, чэгиэн-чэбдик сылдьыаҕыҥ диэн баҕа санаабын этэбин.

Сайыны көрсөөрү,
Салама ыйаары
Сэлэһэ түһээри,
Сөргүйэн ылаары.

Сайыҥҥы күҥҥэ,
Сыламнаан ылаары
Кыһыҥҥы сылааны,
Үтэйэн кээһээри.

Чэчиги көрөөрү
Хараҕы үөрдээри,
Сайыны сыттаары
Ыймахтыы түһээри.

Көччүйэр үрдүктэн
Күөрэгэй ырыатын
Көрүлүүр дьүрүлүн
Дуоһуйа истээри.

Тыллыбыт мутукча
Сытынан тыынаары.
Хатыҥнаах чараҥҥа
Дьаарбайа хаамаары.

Барыаҕыҥ «Алгыстар»
Күөх налыы кырдалга
Сайыны алгыаҕыҥ.
Сайынтан үөрүөҕүҥ!
Сургуулук олохтооҕо,

«Алгыс» түмсүү эдэр кыттааччыта
Антонина Огочонова

«АЛГЫС» ТҮМСҮҮ 15 СЫЛЛААХ ҮБҮЛҮӨЙҮНЭН ЭҔЭРДЭ!

Кулуупка үлэлээбитим 30-тан тахса сыл буолбутун тухары «Алгыс» курдук дьиҥнээх түмсүү баарын туоһулуом да этэ. Түмсүү улаханын, күүстээҕин кулууп үлэһитэ эрэ буолбакка, нэһилиэк дьоно бары көрөн-истэн итэҕэйэллэрэ. Нэһилиэк эрэ буолуо дуо, бүтүн улуус үрдүнэн биллэр этилэр. Ол курдук «Алгыс» түмсүү бастакы тэрийээччилэрэ Игнатьева Зоя Гаврильевна этэ. Кини үйэтин тухары олохтоох дьаһалтаҕа үлэлээбитэ, түмсүү салайааччытынан кинини талбыттара. Түмсүүгэ 30-ча киһи баҕаланан киирбиттэрэ, бары нэһилиэк тутаах дьонноро, тэрилтэ үлэһиттэрэ бааллара. Нэдиэлэҕэ биирдэ иккитэ мустан хайаан да куруһуок, мунньах, бэлэмнэнии буолара. Туспа былааннаах, докумуоннаах, оччуоттаах этилэр. Талааннаах киһи барыта манна баара, нэһилиэк уопсай тэрээһинигэр энҥилэ суох кытталлара, бэйэлэрин сэмэй кылааттарын киллэрэллэрэ. Түмсүүгэ бары биир формалаах буолуохтаахпыт диэн таҥас тиктэн бары кэтэн тураллара үчүгэй да көстүүлээх этэ! Биһиги кулууп үлэһиттэрэ наһаа киэн туттар биир күүстээх истиэнэбит этэ. Атын нэһилиэктэр кулууп үлэһиттэрэ ымсыыра көрөр да буолаллара. Бу санаатахха урукку көлүөнэ бары патриот иитиилээх, биир санаалаах буоланнар маннык күүстээхтик түмсэллэр эбит. Иккис салайааччыннан Соргоева Мария Петровна буолбута. Мария Петровна үлэҕэ наһаа

эппиэтинэстээҕэ, онон түмсүүнү кыайа туппута. Сонун кэнсиэр, күрэх, оонньуу сотору-сотору буолара. Тэрээһиннэргэ библиотека үлэһитэ Лидия Федоровна биһигини кытта көтүппэккэ тэҥҥэ сылдьыһара, араас оонньуулары ыытара, дьыктаан суруйуутугар «Алгыстар» актыыбынай кыттыыны ылар этилэр. Түмсүү иһигэр үҥкүү бөлөҕүн иилээн-саҕалаан үөрэтэр Октемия Еремеевна Попова, улууска үҥкүү куонкуруһун хас да төгүллээх кыайыылааҕа, үҥкүүһүттэр Семенова Т.З., Адамова М.К., Томская В.С., Федотова Д.Д., Эппяхова А.Г., Эппяхова П.Д., Хабытова Н.М., Гаврильева Р.В., Соргоева А.А., Соргоева М.П., Гаврильева Р.Н. сыанаҕа киирэн кэллэхтэринэ долгуйа, үөрэ көрөҕүн. Ырыаһыттар Парфенова У.П., Иванова Е.Д., Эппяхов В.З., Афанасьев И.Т., Максимова В.Н. буолаллара. Билигин иннибитигэр тутар ырыаһыппыт Архипова Розалия Алексеевна, ханна да ыҥыр хаһан да аккаастаабакка үөрдэр. Байаанҥа доҕуһуолунан оскуолабытыгар ырыа учуутала Борисов Адам Георгиевич хайаан да баар буолар, кэнсиэр кинитэ суох сатаммата. Сыаҥкаһыттар биир туспа эйгэлээх дьонтон саамайдара Васильева М.А буолара, бэйэтэ бэлэмниирэ, оонньуура. Аҕа саастаах үтүө сүбэһиттэрбит Максимова А.Д., Семенова Р.А., Васильева М.А. буолаллар. Түмсүүбүтүн салҕыыр, босхо спонсордыыр Кан Тамара Михайловна курдук маҕаһыыннаах хаһаайка илэ бэйэтинэн түрдьэннэн таҥас, табаар биэрэн абырыыра тирэх буолбута, кини баар буолан сыаналаах сукунанан бары сахалыы киэргэллээх сонноох бэргэһэ тиктэн килбэйбиттэрэ, дьон хараҕын үөрдүбүттэрэ. Билигин даҕаны суолталаах түгэҥҥэ ону хайаан да кэтэллэр, нэһилиэк киэн туттар көстүүлээх Далбардара буола түһэллэр. Онон, Тамара Михайловна өҥөтө итиннэ сытар, түгэнинэн туһанан дириҥ махталбытын тиэрдэбит.

Атын чугас-ыраах эргин нэһилиэктэринэн кэлии барыы, көрсүһүү, гастрол, улуус үрдүнэн конкурс, спартакиада буолара, манна барытыгар «Алгыс» түмсүүтэ көтүппэккэ кыттара. Маны барытын Сургуулук нэһилиэгин баһылыга Юрий Юрьевич Филиппов массыына биэрэн, заправкалаан кини ҕыһаччы өйөөн, өйдөөн барыта кыаллар, табыллар этэ. Уопсайынан ханнык баҕарар үлэ, тэрээһин, түмсүү дьаһалта өттүттэн улахан өйөбүл баар буоллаҕына көстөр, биллэр. Онуоха баһылыктар эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһан өйөөтөхтөрүнэ үчүгэй түмүктээх буолар эбит. Кэлин салайааччылар хаста да уларыйан Архипова Розалия Алексеевна, Федотова Дария Дмитриевна, Степанова Чена Васильевна үлэлээтилэр. Дарья Дмитриевна ис сүрэҕиттэн кыһаллан, түмсүү туһугар билиҥҥэ дылы кыаҕа баарынан быһаарса сылдьар эрэллээх киһи буолар. Сыллар хонуктар, дьыллар аастахтарын аайы улам сааһыран, кырдьан со-

рох дьоммут көһөн, куоратынан баран кыстыыр үгэстэнэн, саамай талааннаах дьоммутун сүтэрэн, аҕыйыыр аакка баран иһэбит эрээри санаабытын түһэрбэппит, саҥа дьону булан-талан киллэрэн эбинэ сатыыбыт. Түмсүүгэ ыйын аайы биир мөһөөх взнос хомуйар быраабыла баар, маны баһылыыр-көһүлүүр киһибитинэн Эппяхова Прасковья Дмитриевна буолар. Киһиттэн харчы ыган ылар эмиэ биир ыарахаттардах, ону быһа гынан аккаастаабакка Пашабыт сүрдээҕин толорор, киниэхэ бары да махтанабыт. Дьэ, бу хомуллан киирбит үбүнэн «Алгыстар» нэһилиэккэ буолар тэрээһиннэргэ бадаарак, үбүлүөйдээх сааһын туолар чилиэттэригэр бэлэх оҥорор үгэстээхтэр. 2022 сыллаахха Үөһээ Бүлүүгэ олоҥхо ыһыаҕын тэрээһинигэр, бэлэмнэниитигэр түмсүүм кыргыттара (таптаан итинник ааттыыбын) сүҥкэн кылааттарын киллэрбиттэрэ диэтэхпинэ сыыспатым буолуо, кинилэр баар буоланнар барыта кыаллыбыта, саахымат тэллэх тигиитэ, сиэл хатыыта, салама оҥоһуута, туос оҥоһуктарга тиийэ тигэн, сиэл, сукуна олбох тиксэн элбэх үлэ буолбутун олох умнубаппын. Иистэнньэҥ, мындыр, сатабыллаах Семенова Раиса Акимовна курдук киһилээх буоламмыт ат симэҕин, сиэлинэн быатын-туһаҕын, араас тээбириннэрин барытын кини оҥорбута, тикпитэ. Иис-уус өттүн чахчы баһылаабыт саха мааны дьахтарын, дэлэҕэ даҕаны көһөҥө көмүскэ холуйуохтара дуо, ол курдук өбүгэлэрбит сатабылларын барытын илдьэ сылдьар киһибит Араайа буолар эбитин мин онно өйдөөбүтүм. Кини түмсүүгэ иис куруһуогун ыыппыта, кэтэр таҥаһы быһара, иискэ сатабылын, албаһын көрдөрөрө. Билигин даҕаны кыралаан мустан иис-уус буолан ылабыт, көннөрү көрсөөрү, сэлэһээри даҕаны мустабыт. Сайын аайы айылҕаҕа тахсан ыраастаныы сиэрин-туомун тутуһан, саха Саҥа Сылын ылабыт, бэлиэтиибит. Ыһыах киэҥ түһүлгэтин арыйааччы, саҕалааччы, киэн туттар алгысчыппыт, арчыһыппыт Алексеев Байбал Байбалабыс кылаабынай киһибит буолар, кини этэрин толоробут, кынат буолабыт. Алгыстар аан бастакынан эргийэн түһүлгэни буруонан ыраастаан биэрэллэр, түһүлгэҕэ киирэр дьону-сэргэни арыылаах алаадьынан, кыынньар кымыһынан айах тутан көрсөллөр, үөрүүлээх тэрээһини киэргэтэллэр.

Быйыл 2025 сылга саҥа ыһыахтыыр паарка тутуллан үөрүүлээх аһыллыытыгар «Алгыс» түмсүүтэ 15 сыллаах үбүлүөйэ сөп түбэспититтэн олус үөрэбит, үбүлүөйбүт тэрээһинин, онно оҥоруохпут диэн былаанныыбыт, сайын дьоммут кэллэхтэринэ элбэхпитин туһанан мустуохпут диэн эрэнэбит.

Саҥа кулууп тутулларыгар баҕабыт күннэтэ күүһүрэр, саамай мустуохтаах, үлэлиэхтээх миэстэбит ол буолуохтаах этэ. Түгэнинэн туһанан «Алгыс» түмсүү

актыыбынай дьоммун барыгытын 15 сыллаах үбүлүөйгүтүнэн итиитик-истиҥник култуура үлэһиттэрин аатыттан, туспа биир бэйэм ааппыттан иэйэн-куойан тураммын эҕэрдэлиибин! Сытан-олорон хаалбакка, эдэрдии эрчими ыһыктыбакка, доруобуйаҕытын көрүнэн олоҕу кытта тэҥҥэ барсан иһиэххитин олус баҕарабыт! Хас биирдиигит дьиэтэ сылааһынан, дьолунан илгийдин, оҕолоргут-сиэннэргит кэлэ турдуннар, үөрүү-көтүү аргыстанан этэҥҥэ буолуҥ диэн алгыыбыт! Алгыс баһа сыаланнын!

Золотарева Аяна Петровна
Сургуулуктаабы сынньалаҥ киин директора,
СӨ култууратын туйгуна, култуура үлэтин бэтэрээнэ.
1.04.2025 с.

ҮБҮЛҮӨЙГҮТҮНЭН «АЛГЫСТАР»

Үөһээ Бүлүү улууһун Сургуулук нэһилиэгин эбээлэрэ «Алгыс» түмсүүнү тэрийэн үлэлэппиттэрэ 15 сыл буолла. Бу кэм устата түмсүү кыттыылаахтара саха ырыатын-тойугун нөҥүө нэһилиэнньэни сомоҕолуур, түмэр суолталаах үлэни ыытан кэллилэр.

Бэйэлэрин кэмнэригэр тыа хаһаайыстыбатын, култуура, үөрэх салааларыгар үтүө суобастаахтык үлэлээн, нэһилиэк сайдыытыгар сүҥкэн кылааттарын уурсубут дьон сааһыран да баран, олох эргийэр киниттэн туора турбаттар. Бары тутуспутунан нэһилиэккэ, улууска, өрөспүүбүлүкэҕэ ыытыллар тэрээһиннэргэ кытталлар, төрөөбүт түөлбэлэрин ааттаталлар, үүнэр ыччакка уопсастыбаннай өй-санаа диэн тугун бэйэлэринэн холобур буолан көрдөрөллөр.

Түмсүү бастакы салайааччыта Игнатьева Зоя Гаврильевна эдэр эрдэҕиттэн олоххо көхтөөх киһи. Кини: «Тэриниэххэйиҥ, түмсүөххэйиҥ», – диэн эппитин сыыска-буорга түһэрбэккэ, тула түмсэн, 15-с сылларын ситиһиилээхтик үлэлии сылдьаллар.

Алгыстар үҥкүүлэрин туруорар, салайар учуутал идэлээх Попова О.Е. Үөһээ Бүлүүгэ ыытыллыбыт «Сааһы билиммэт кэрэ абыланҕ» диэн эрэгийиэннээҕи үҥкүү күрэҕэр кыттан «Лучшая постановка танца», «Лучшая творческая постановка» диэн номинацияларга тиксибиттэрэ. Сыл аайы буолар үҥкүү күрэҕэр киирэн миэстэҕэ, анал аакка син биир тиксэн кэлэллэр.

«Алгыс» түмсүү чилиэттэрэ Е. Иванова тылыгар, Р. Архипова мелодиятыгар «Алгыстар ыллыыбыт-туойабыт» диэн бэйэлэрэ туспа гимнээхтэр. Түмсүү биир-тэн биир кэрэ куоластаах ырыаһыттардаах. Ол курдук, курдук төһө да билигин олохтон туораабыттарын иһин Иванова Е.Д. – Өлөөнчүк, Эппяхов В.З. – Кыра Баһылай ахтан санаан ааһыам. Өлөөнчүк уонна Бааска иккиэн өрөспүүбүлүкэ, улуус, нэһилиэк ырыа күрэҕин кыайыылаахтара. Иккиэн наһаа доҕордуу, сцена бэтэрээннэрэ этилэр. Кыра Баһылай бэйэтин хас да хоһоонугар ырыа айбыта «Тэтиҥнэрим», «Кэнэлийэ эбэм», «Баҕа санаа», «Далбар хотун», «Саха кыыһа», «Сургуулугум мин дойдум». Хоһооннорун түмэн «Иэйиим киирэн» диэн ааттаан 2023 с. күн сирин көрдөрбүтэ. Өссө да элбэҕи туойуох, айыах киһибит Василий Захарович-Кыра Баһылай 2021 сылга күн сириттэн ыарахан ыарыыттан суох буолбута хомолтолоох.

Елена Иванова-Өлөөнчүк «Дьоммор-сэргэбэр аныыбын» диэн ааттаах кинигэтэ 2010 сыллааҕа тахсыбыта. Бу кинигэҕэ киирии тылы норуодунай суруйааччы С. Руфов суруйбута кэрэхсэнэр. Кинигэни хаартыскалар, дойду, таптал, дьиэ-кэргэн туһунан хоһооннор киэргэтэллэр.

«Алгыстар» анал байыаннай дьайыы акцияларыгар бэйэлэрин ис санаалаарын ууран туран көхтөөхтүк кыттан сэмэй кылааттарын киллэрсэллэр. Бу күннэргэ маскировочнай сетка оҥорон бүтэрдилэр. «Хас биирдии киһи илиитин сылааһа Кыайыыны уһанса сылдьар уолллатарбытыгар тиийиэҕэ. Уолаттарбыт

этэҥҥэ сылдьан кэлэллэригэр күүс-көмө буолуоҕа диэн эрэллээхпит», – диэллэр түмсүү кыттыылаахтара.

«Алгыс» тэриллибитэ 15 сылын бэлиэтээһин үрдүк таһымҥа буолан ааста. Быйылгы ыһыахха «Алгыстар» улахан кэнсиэр турордулар. Дьон-сэргэ махталын ылыан ыллылар, үҥкүүһүттэрэ, ырыаһыттара барытын сөхтөрөр. Түмсүү кыттыылаахтара өбүгэ үгэһин тутуһан дьаныардаахтык дьарыктаммыт үлэлэрин бар дьон көрүүтүгэр таһаардылар. Ол курдук, кыл, оҕуруо, туос, кыбытык, тимир о.д.а. оҥоһуктар дьон болҕомтотун ылыан ыллылар. Кэлбит ыалдьыттар быыстапканы астына, дуоһуйа көрдүлэр.

Ханнык баҕарар түмсүү олохтоох салалта өттүттэн өйөбүллээх, тирэхтээх буоллаҕына сайдар-сал5анар. «Алгыстар» уон биэс сыл иһигэр үгүс нэһилиэктэри, улуустары кэрийэн ааттарын ааттаталлара бу тэрээһиҥҥэ арылхайдык көһүннэ. Ол курдук, дьаһалта, бары тэрилтэлэр салайааччылара барҕа махталларын тиэртилэр, бэлэх-туһах да биэрдилэр.

«Алгыс» түмсүү өбүгэ үгэһин салгыыр, мындыр өйүн утумнуур дьоннооҕуттан киэн туттабыт. Айбыт-туппут үлэҕит аар-саарга аатырдын, көлүөнэ ситимэ

быстыбатын, кэккэҕит кэҥээтин, ыра санааҕыт сайыннын, дьаныардаахтык үлэлээҥ, үйэлээҕи үксэтиҥ диэммин баҕа санаабын тиэрдэбин.

СӨ культууратын туйгуна,
Култуура үлэтин бэтэрээнэ
Сургуулук бочуоттаах олохтооҕо
Л.Ф.Никифорова
2025 с. Баҕадьа

«АЛГЫС ААЛЫ КӨТӨҔӨР» - НОРУОТ БЭРГЭН ЭТИИТЭ

Дойдубут барахсан төһө да халлаан өрөҕөтүн тарбыыр хайалара, кыталык үҥкүүлүүр кырдаллара, сардаананан кыыһар аҥаат-муҥаат сыһыылара да суоҕун иһин, кини киэргэлэ иннигэр киэн туттар, күөн уктар, аатын ааттатар дьонноохо буолар. Оннук дьонунан «Алгыс» түмсүү, дьүөгэлиилэр бөлөхтөрө буолар. Кинилэр бары бэйэлэрин кэмнэригэр үлэлээбит-хамсаабыт, араас саастаах, идэлээх олохтоох дьаһалта, тэрилтэлэр, дьон-сэргэ ыытар араас тэрээһиннэригэр саамай инники күөҥҥэ сылдьар кыттааччылар. Күн-

нээҕи тыа сирин, дьиэ-уот, сүөһү-ас, от-мас араас эгэлгэ түбүгүттэн ордон, бириэмэ чорботон бэйэлэрэ тиктибит дьэрэкээн таҥастарынан, иһит-хомуос, туттар мал-сал оҥоһуктарынан дьон харабын сымналлар, сөхтөрөллөр. Кинилэр айбыттарын-туппуттарын көрөн үүнэр көлүөнэ ыччат, оҕо-аймах мустан уһуйуллан-үөрэнэн, уһуллан-такаллан тахсыа буоллаҕа. Сургуулук Үөһээ бүлүү саамай хоту уһук бөһүөлэгэ буолан урукку кэмнэ суолунан улаханнык ыктарар этэ. Хата ону улуус урукку баһылыга Баскачыын В.С. үлэлиэҕиттэн тупсубута. Ону ол диэбэккэ дьыл араас кэмигэр, күнү-дьылы аахайбакка суол булан гастроллуу барааччылар. Кинилэри онно көрбүттэр, манна да сылдьыбыттар диэн буолар. «Алгыстар» саха таҥаһын кэтэн сыанаҕа турдахтарына «Хайаа, тоҕо дьэрэкээнэй», – диэн сөҕөөччүлэр, махтайааччылар. Ол курдук, кэлбит дэлэгээссийэлэри, ыалдьыттары көрсөн кэнсиэрдээн, сахалыы сиэринэн-туомунан айах тутан күндүлээн, дойдуларын аатын ааттаталлар. Эппяхов В.З., Мякчигиров В.С,. Семенов И.Х. диэн бэртээхэй актыбыыс дьонноох этибит, наар тэрээһиннэргэ кытталлара. Олоххо араас буолар ыарахан, хомолтолоох кэмнэргэ «Алгыстар» түмсүүлэринэн, кыһамньыларынан кыһалҕаны чэпчэтэллэр. Ааспыт «Олоҥхо ыһыаҕар» төрүттэрбит араас оҥоһуктарынан, ас-үөл, таҥас-сап тигиилэринэн ситиһиилээхтик кыттыбыттара. Өр тэлэһийэн сылдьыбыт үөлээннээхтэрэ дойдуларыгар кэллэхтэринэ, «Алгыстар» көрсөн-сэһэргэһэн, оҕо-эдэр саастарын санаан, ахтылҕаннарын таһааран, көхсүлэрэ кэҥээн, харахтара сырдаан астынан, дуоһуйан дойдуларыттан төннөллөрө. Ити барыта бииргэ сылдьыыттан, түмсүүлээхтэриттэн тахсар. Ити курдук «Алгыс» түмсүүтэ нэһилиэнньэлэрин, сирдэрин-уоттарын, дойдуларын аатын үрдүктүк тута, киэргэтэ, ааттата сылдьаллар. Хайа баҕарар кыым, төлөн саҕар үлэ уота саҕаланыыта, салҕаныыта, саҕаһаттан умайарын кэриэтэ, иилээн-саҕалаан, билэн-көрөн, сирдээн илдьэ сылдьааччыларынан, идэлэригэр муостан тыҥырахтарыгар дылы бэриниилээх, үлэни-хамнаһы өрө туппут испэсэлиистэр олохтоох библиотека сэбиэдиссэйэ Лидия Федоровна Никифорова, сынньанар киин директора Аяна Петровна Золотарева буолаллар.

«Алгыс аалы көтөҕөр», – диэн норуот мууданаһа этэринии, Сургуулук «Алгыс» түмсүү дьүөгэлэригэр «Алгыс баһа сыаланнын!»

Байбал Өлөксүөйэп
Саха АССР спордун маастара,
«Манчаары оонньууларын» гиирэни көтөҕүүгэ икки төгүллээх чөмпүйүөнэ,
Үлэ, спорт бэтэрээнэ, уус-уран самодеятельность бэтэрээнэ,
Сургуулук бочуоттаах олохтооҕо

ЭҺЭЭ ДЬЫЛТАН ЭҔЭРДЭ!

Күндүтүк саныыр төрөөбүт дойдум, Сургуулугум нэһилиэгин «Алгыс» түмсүүтэ быйыл 15 сыла томточчу туолбутунан итии-истиҥ эҕэрдэбин ыытабын!

Үһүн сылларга нэһилиэк олоҕор биллэр-көстөр үгүс өрүттээх, киэҥ далааһыннаах үлэни ыытан, улууска уонна биир дойдулаахтаргытыгар улахан сэргэхсийиини таһаарабыт. Сылын аайы ыытыллар Эһээ Дьыл кутаатыгар аналлаах тэрээһиннэргэ кыттаргытын истэммин үөрэбин. Онон, эһиги ситиһиилээх үлэҕитинэн куруук киэн туттабын, биһириибин, эһигини кытта бииргэбин. Инникитин даҕаны ити курдук күүскэ кыттан саҥаны, кэскиллээҕи киллэрэн иһиҥ! Улуускут, нэһилиэккит сайдыытыгар киһини долгутар, хамсатар, инникигэ эрэли үөскэтэр саҥа долгуннары таһааран иһиҥ!

Бука бары чөл туруктаах, улахан ситиһиилээх, дьоллоох-соргулаах буолуҥ! – диэн баҕарабын.

Алгыһы кытта профессор,
фантаст суруйааччы **Г.С Угаров-Эһээ Дьыл.**
2025 с.

МАХТАНА САНЫЫБЫН

Күндү дьонум, эбэм – Иванова Елена Дмитриевна, Сургуулук нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо, эһэм – Иванов Василий Иванович сүрэхтэрин холбоон 7 оҕолонон саха ыалын сиэринэн 50 сыл дьоллоохтук олорбуттара. Сүөһү, сылгы иитэн, дэриэбинэттэн биир көстөөх сиргэ сайылык тэринэн, оҕолор бары оҕо сааспыт онно ааспыта. Сайылыкка олорон «барытын үлэлээтэххэ кэлэр, туох да босхо кэлбэт», – диэн үөрэтэллэрэ. Оҕуһунан от мунньан, кэбиһэн сайыммыт биллибэккэ ааһара. Ынахпыт үүтүн бэйэбит эрийэн сүөгэйдээн, суораттаан, арыылаан сиирбит минньигэс да буолара. Эһэбит мындырдаан кирпииччэ оһох оҥорон, эбэбит ол оһоххо килиэп оҥорор буолан, дэриэбинэттэн килиэп ылбат этибит. Араас сир аһын хомуйар анал тыалардаах буоларбыт. Ньукуолунтан бастакы хаар түһүөр диэри дьиҥнээх сайылык олоҕунан улааппыппыт.

Онтон сааһыран, сүөһүлэрин эһэн, дьиэҕэ олорор кэмнэрэ кэлбиттэрэ. Мин ыал буолан, ыраах улууска туһунан олохсуйан, дьоммун кытта төлөпүөнүнэн эрэ билсэрбит. Эбэм олус үчүгэй куоластаах ырыаһыт буолан, нэһилиэк художественнай самодеятельноһыгар көхтөөхтүк кыттара, сыана бэтэрээнэ этэ. Кэлин олорон эрэ иистэнэр идэлэммитэ, араас чаппараах, олбох, олоппоско олорор сыттык тигэр буолбута. Эһэм тэтиҥ мас эмтээҕин, ыраастыыр суолталаағын билэн, араас харысхаллары оҥорон чугас дьонугар, оҕолоругар бэлэхтиирэ. Төлөпүөнүнэн кэпсэтэрбитигэр «Алгыс» аҕам саастаахтар түмсүүлэрэ тэриллэн мустабыт, иистэнэбит, сайыны көрсөн күөх сирэмниибит диэн кэпсиирин истэн үөрэрим. Сайын аайы ахтылҕаммын таһаара дойдубар барарбар араас иистэнэр матырыйаалын, сыанаҕа кэтэр таҥаһын чэпчэки сыанаҕа ылан илтэхпинэ олус үөрэрэ. Биһиэхэ ахсыбыт аайы сиэннэригэр араас тигэн кэһии гынан биэрэрэ. 20-с үбүлүөйдээх Манчаары оонньууларыгар саҥа таҥас тиктэн, бэлэмнэнэн ыалдьыттары көрсүбүттэрэ. Көрөргө кэрэ сонун быһыылаах-таһаалаах, сөптөөх өҥү дьүөрэлээн тиктибит сахалыы соннoро, халадаайдара, киэргэллэрэ, талааннаах маастар салалтатынан толкуйдаммыта элбэх киһини сөхтөрбүтэ.

Бу курдук түмсүү дьиэҕэ олорор кырдьаҕастары сэргэхситэрэ, аралдьытара, олохторун киэргэтэрэ олус табыгастаах дии саныыбын, тэрийээччилэргэ, салайааччыларга 15 сыллаах үбүлүөйгүтүнэн эҕэрдэлиибин уонна махталбын биллэрэбин.

Өлөөнө, Баһылай Уйбаныаптар сиэннэрэ
Боппосова Анастасия Сергеевна
Таатта, Уолба нэһилиэгэ

ДЬҮӨГЭБИТ ТУҺУНАН СЫРДЫК ӨЙДӨБҮЛ

Биһиги дьүөгэбит Розалия Васильевна түмсүүбүт активнай кыттыылааҕа этэ, кини биһиги кэккэбитигэр суоҕа олус хомолтолоох, ырахан ырыыттан бу күн сириттэн барбыта үһүс сылын туолан эрэр. Роза таптыыр кэргэнинээн Уйбаанныын олохторун холбоон түөрт оҕону төрөтөн, сүөһүнү, сылгыны дэлэйдик ииттэн, бастыҥ ыал ахсааныгар киирсэн, үчүгэй баҕайытык олорбуттара. Уйбаан «Алгыс» түмсүү активнай кыттыылааҕа, сыанаттан түспэт ырыаһыт, тойуксут этэ. Хапсаҕайынан, тустуунан дьарыктанара, эдэр эрдэҕит-

тэн трактористаабыта, кэлин сир үлэһитинэн бу олохтон барыар диэри үлэлээбитэ. Роза эдэриттэн фермаҕа үлэлээбитэ, онтон кэлин детсадка пенсияҕа тахсыар дылы үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Наһаа үчүгэй хаһаайка этэ, асчыта, иистэнньэҥэ, түргэн-тарҕан туттуулааҕа, бүтэрбитэ эрэ баар буолара. Ыһыахха сахалыы былааччыйалары, сэлиэччиктэри тигэрэ, дьон сакааһын ылан тикпитэ, барыта уурбут-туппут курдук сөрү-сөп буолара. Кэлин кыбытыктаах иис үөдүйбүтүгэр, араас чаппараахтары, паннолары, харысхаллары, сахалыы суумкалары тигэттээбитэ. Түмсүү солбуллубат үҥкүүһүтэ, нарын баҕайы куоластаах буолааччы, күлэ-үөрэ сылдьар, элбэх кэпсээннээх, былыргы түгэннэри умнубакка кэпсээн күллэртээччи. Оҕолоро ыал буолан элбэх сиэни, хос сиэннэри көрсүбүт дьоллоох эбээ этэ. Эһэлээх эбэлэрин ситэ олорботох олохторун сиэннэрэ, хос сиэннэрэ салгыыллар.

Дьүөгэлэрэ, 2025 с.

ЭДЬИИЙИМ ТААННЬА ТУҺУНАН

«Алгыс» түмсүүбүт активнай кыттыылааҕа, дьүөгэбит, эдьиийим Татьяна Петровна орто дойду олоҕуттан бардар да суохтуубут, ахтабыт. Түмсүү тэриллиэҕиттэн мероприятиеларга сылдьан, кыттыһан испитэ. Концерка ансаамбыл ырыатыгар наһаа үчүгэйдик араарар, иккис куолас буолара. Сибээс үлэтигэр 30-тан тахса сыл үлэлээбитэ. Сэмэй үлэһит киһи үлэтин ситиһиитин элбэх грамота туоһулуур, сибээс үлэтин бэтэрээнэ, нэһилиэк бочуоттаах олохтооҕо. Биэс оҕо тапталлаах ийэтэ, элбэх сиэн, хос сиэн тапталлаах эбээтэ этэ. Хаһаайка быһыытынан наһаа асчыт этэ, күһүн оҕуруот аһыттан кэнсиэрбэ араажын оҥороро. Татьяна Петровна үтүлүгү, кээнчэни тигэрин таһынан сахалыы кыбытыктаах таҥастары тигэрэ. Ол курдук, кыбытыктаах олбохтору, истиэнэҕэ ыйанар паннолары, харысхаллары, чаппараахтары оҥороро, ону таһынан оҕуруонан бастыҥа, илин кэбиһэр, суумка тикпитэ. Ити эмиэ «Алгыс» түмсүүтүгэр сылдьан бары үтүктүһэн, үөрэнэн тигэр иистэрбит буолаллар.

Кэлиҥҥи сылларга ыалдьан түмсүүгэ сылдьыбатар даҕаны тэрээһиннэргэ кыттыһан көмөтүн ыыта олорбута. Ханна туох буоларын барытын тэҥҥэ билсиһэ, ватсапка суруйа олорбута.

Зоя Гавриљевна күһүн уһаайбатыгар тэрийбит ретро тэрээһинигэр массыынанан кэлэн илдьэ баран, онно тиийэн өр көрсүбэтэх дьүөгэлэрин көрсөн, наһаа үөрэн-көтөн, астынан кэлэн кэпсээбитэ. Бүтэһик суолугар атаарыыга «Алгыс» түмсүү бары кыттыылаахтара төһө кыахтара баарынан көмөлөспүттэрэ, атаарсыбыттара.

«Алгыс» түмсүү чилиэнэ
Соргоева Мария Петровна

ВАЛЕНТИНА НИКОЛАЕВНА МАКСИМОВА ЭДЭР ЫЧЧАТАРГА ХОЛОБУР БУОЛАР ОЛОҔО

Валентина Николаевна Мэйиктэн төрүттээх, оҕо саадын иитээччитэ үөрэхтээх. 1971 сыллаахха Сургуулук нэһилиэгин уолугар Максимов Алексей Николаевичка кэргэн тахсан, 1973 сылтан бу дойдуга кэлэн олохсуйбуттара. Онтон ыла Валентина Николаевна бастаан детсадка воспитателинэн, оскуолаҕа продленнай группа воспитателинэн, библиотекарынан, кэлиҥҥи сылларга кыргыттарга үлэ уруогун учууталынан пенсияҕа тахсыар дылы үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ.

1984 сыллаахха аҕалара Алексей Николаевич соһуччу ыарахан ыарыыттан суох буолбутугар 9 сыллатааҕы кэриэтэ оҕолору кытта Валентина Николаевна тулаайах хаалбыта, ол кэмҥэ кыра оҕото өссө биир да сааһын туола илигэ. Кэргэнин убаастаан, ытыктаан бу дойдуга хаалан салгыы олорорго былааннананан, кэргэнин аймахтарын уонна үлэлиир коллективын улахан көмөтүнэн, бэйэтин уһун киэҥ толкуйунан, күүстээх санаатынан ити ыарахан кэмнэри этэҥҥэ туораан оҕолорун барыларын улаатыннаран, үөрэхтээн, ыал оҥортоон баран ыарахан ыарыыттан 2022 сыл сааһыгар суох буолбута.

Валентина Николаевна айылҕаттан бэриллибит талааннаах ырыаһыт уонна олоххо активнай позициялаах буолан, оҕолоро арыый улааппыттарын кэннэ, нэһилиэк общественнай үлэтигэр кыттыһан киирэн барбыта. 70-нус, 80-нус, 90-нус сылларга нэһилиэккэ араас общественнай тэрилтэлэр күүскэ үлэлии

сылдьыбыт кэмнэригэр Валентина Николаевна дьахтар сэбиэтин председателинэн 5 сыл талыллан үлэлии сылдьыбыта. Оччолорго нэһилиэнньэҕэ дьахталлар ортолоругар иитэр-өйдөтөр үлэ күүскэ пропагандаланара уонна нэһилиэнньэ агитквартираларынан ыраастаныыга, тыа хаһаайыстыбатын үлэлэрин араас көрүҥнэригэр элбэх ахсааннаах субботниктар ыытыллаллара. Ити үлэлэргэ нэһилиэк дьахталларын, ыаллар ийэлэрин күргүөмнээхтик кытыннарыыга дьахтар комитетын быһаччы салайар үлэтэ күүстээх уонна ылыннарыылаах буолааччы.

1997 сылтан 2001 сылга дылы Валентина Николаевна «Хоодуот» диэн пенсиялаахтар түмсүүлэрин салайан үлэлэппитэ. Активистарынан Иванова Елена Дмитриевна, Иванов Василий Иванович, Уйгуров Афанасий Иванович, Мякчигиров Вячеслав Семенович үлэлэспиттэрэ. Түмсүүгэ 50 саастарыттан үөһээ саастаахтар баҕа өттүлэринэн киирэн, биир сүбэнэн нэһилиэккэ ыытыллар бары дьаһалларга активнайдык кыттыбыттар. Кинилэр улахан сыалларынан сааһырбыт дьон сынньаланҕнарын тэрийии, кыаммат дьоҥҥо уонна бэйэ-бэйэлэригэр

туох кыалларынан ханнык бађарар үлэђэ хаһаайыстыбаларыгар көмөлөсүһүү диэн этэ. Онон нэһилиэккэ саҥа сонун сађалааһын курдук көстүбүтэ. Кыаммат кырдьађас ыалларга сааскы үлэлэргэ мас хайытыытыгар көмөлөһө сылдьыбыттара. Улахан ааттарын ааттатар үлэлэринэн пенсионер Лаптев Николай Николаевич дьиэтин тутуутун көһүлээн, сађалаан, холлођоһун бэйэлэрэ биригээдэ курдук тэринэн тутуспуттара. Республика үрдүнэн перестройка сыллара буолан ыһыллыы-тођуллуу, үөһэттэн ирдэбил, хонтуруол мөлтөөбүтүнэн нэһилиэккэ дьаһалта өттүттэн общественнай тэрилтэлэр үлэлэригэр улахан болђомто ууруллубат буолан барбыта, онон 2001 сылтан түмсүү үлэтэ тохтообута.

2010 сылтан «Алгыс» түмсүү тэриллиэђиттэн Валентина Николаевна биир саамай активнай чилиэн быһыытынан сылдьыспыта. Биир бастыҥ ырыаһыппыт, иистэнньэммит, сыанкаһыппыт, сүбэһиппит этэ. Ыытыллар дьаһалларга элбэх ођолоохпун, тиийиммэппин, кыаммыппын диэн туора тураччыта суох, элбэх саҥата суох кыттыспытынан бараччы. Валентина киһи быһыытынан күүстээх санаалаах, тулуурдаах, киэҥ-холку майгылаах, эйэђэс, аһыныгас этэ. Элбэх дьођурдаах, иистэнньэҥ, асчыт бэрдэ, аныгылыы эттэххэ сатаабата суох курдук буолааччы. Ол курдук, 9 ођотугар барытыгар, кэлин сиэннэригэр түүннэри-күнүстэри олорон оскуола мероприятиеларыгар ирдэниллэр араас быһыылаах сахалыы таҥастары, үҥкүү былааччыйаларын, мааска арааһын о.д.а. оҥоһуктары, аны ођолор кыһын кэтэр унтууларын, бэргэһэлэрин тыһын таҥастаан, имитэн барытын бэйэтэ тигэр этэ. Сайын буолла да, сир аһыгар ођолорун кыра эрдэхтэриттэн тэҥҥэ илдьэ сылдьан сир астыырга үөрэтээччи, онон ођолоро, сиэннэрэ билигин бары сир асчыттар.

Валентина Николаевна элбэх ођолоох тулаайах ийэ быһыытынан ыарахаттартан чугуйбакка олоххо дьулуурунан, күүстээх санаатынан нэһилиэк үөрэђин сайдыытыгар үтүө суобастаахтык уһуннук, дьаныардаахтык үлэлээбитэ уонна общественнай олоххо активнай позициятынан эдэр ыччаттарга холобур буолар олођу олорон ааспыта.

Ахтыыны суруйдум өр сылларга сельсовекка секретарынан,
дьаһалтата специалиһынан үлэлээбит
Сургуулук нэһилиэгин бочуоттаах олохтоођо ***Игнатьева З.Г.***
Муус устар ый, 2025 с.

ИЙЭМ УЛЬЯНА ПЕТРОВНА ТУҺУНАН

Мин ийэм үлэтин таһынан женсовет председателинэн даҕаны, атын да соруктарга наар кыттарын, үлэлиирин, мунньахтыырын оҕо эрдэхпиттэн өйдүүбүн. «Алгыс» түмсүү хайа саҕаланыаҕыттан сылдьыбыта. Кини туохха барытыгар олус көхтөөх, наһаа актыыбынай, сыанаттан түспэт ырыаһыт этэ. Ол курдук, үлэтин быыһыгар быыс булан барытыгар сылдьара, син үлэлээх, хотонноох, сүөһүлээх-астаах да буоллар, бокуойум суох игин диэн тылы хаһан да туттубатаҕа. Туох буоларга барытыгар сылдьара, кыттара. Ханна барыы-кэлии буолла да хаалбат этэ, нэһилиэктэринэн гастролга, спартакиадаларга барсара. Кини улахан иистэнньэҥэ суох этэ эрээри, ону сатаабаппын диэбэт этэ, аҥаар

кырыытыттан ылсан тигэрэ. Биирдэ дьиэтигэр киирбитим чаппараах быысабайдыы олорор, ону күлбүттээхпин, аны чаппараах тигэр иистэнньэҥ буоллуҥ дуо диэммин, онтум «Алгыстар» бары «чаппараах тиктиэххэйиҥ» дэспиттэр эбит, дьэ хантан эрэ сонун дыраабыттан быһан диэн, хантан эрэ оҕуруо, блеска, сарбынньах булан киэргэппит, ол саҕана билиҥҥи курдук араас барыта суох этэ, барыта хантан эрэ быһа тардан, көтүрэн ылан тиктии буолара. Ол күлбүт чаппарааҕым истиэнэҕэ хойукка дылы ыйанан турбута, билигин да баар буолуохтаах, ону көрдөхпүнэ ытыырым буолуо дии саныыбын.

«Алгыстар» туох баар тиктибит формалара, дэйбиирэ барыта киниэхэ баара. Айылҕаҕа тахсыы буолла да, баар таҥастарын бары илдьэ баран уопсай даҕаны, соҕотохтуу даҕаны хаартыскаҕа түһүү бөҕө буолаллара. Бэйэтигэр туспа анаан матырыйаал ылынан сахалыы араҕас өҥнөөх халадаай, малиновай өҥнөөх хаһыаччык, бэргэһэ тиктэрэн наһаа астынан аҕай кэппитэ. Ону кэтэн баран күөх хонууга сайбаччы олорон түспүтэ олус да табыллыбыт хаартыска этэ.

Ийэм дьон ортотугар сылдьарын сөбүлүүрэ, күлэрэ-үөрэрэ, бэһиэлэйэ барыта киирэрэ, дьээбэлэнэн да ылара, кэпсээн-ипсээн буолара. 2015 сыл үбүлүөйдээх Кыайыы ыһыаҕар бары сахалыы соннорун, бэргэһэлэрин саҥа тиктэн, уопсай кэтэн түспүттэрэ олус да кэрэ этэ, эчи элбэхтэрин, эчи үчүгэйдэрин! Ити курдук ийэм барахсан барыга бары баар буолан иһэрэ, кини тугу ыллаабыта, кини тугу гыммыта барыта, мин үлэм буолан, хараҕым далыгар сылдьыбыта. Билигин бааллара буоллар ырыаһыттарбар Ульяна Петровнаҕа, Елена Дмитриевнаҕа, Валентина Николаевнаҕа, Василий Захаровичка, Иван Трофимовичка барыларыгар культура уус-уран самодеятельноһын ветеранын бэлиэтин тутта-тартыам этэ дии саныыбын, ол саҕана оннук бэлиэ айылла илигэ.

Буолар концертары үксүн син уста сатаабыппыт, онон көрөргө видео баар буолан үйэтитиигэ хаалбыттара диэммит санаабыт бөҕөх. 2016 сыллаахха саас Кыайыы күнүгэр «Алгыстар» туруорбут концертарыгар, ийэм бүтэһигин ыллаабыта.

Кини сырдык мөссүөнэ, сырдык мичээрэ биһиги өйбүтүгэр куруук баар, хаһан да умнубаппыт. «Алгыс» түмсүү кыттыылааҕа, педагогическай үлэ ветерана Парфенова Ульяна Петровна кэриэһигэр ахтыы суруйдум.

Улахан кыыһа **Золотарева Аяна Петровна**

САЙЫЛЫГЫМ БАРАХСАН

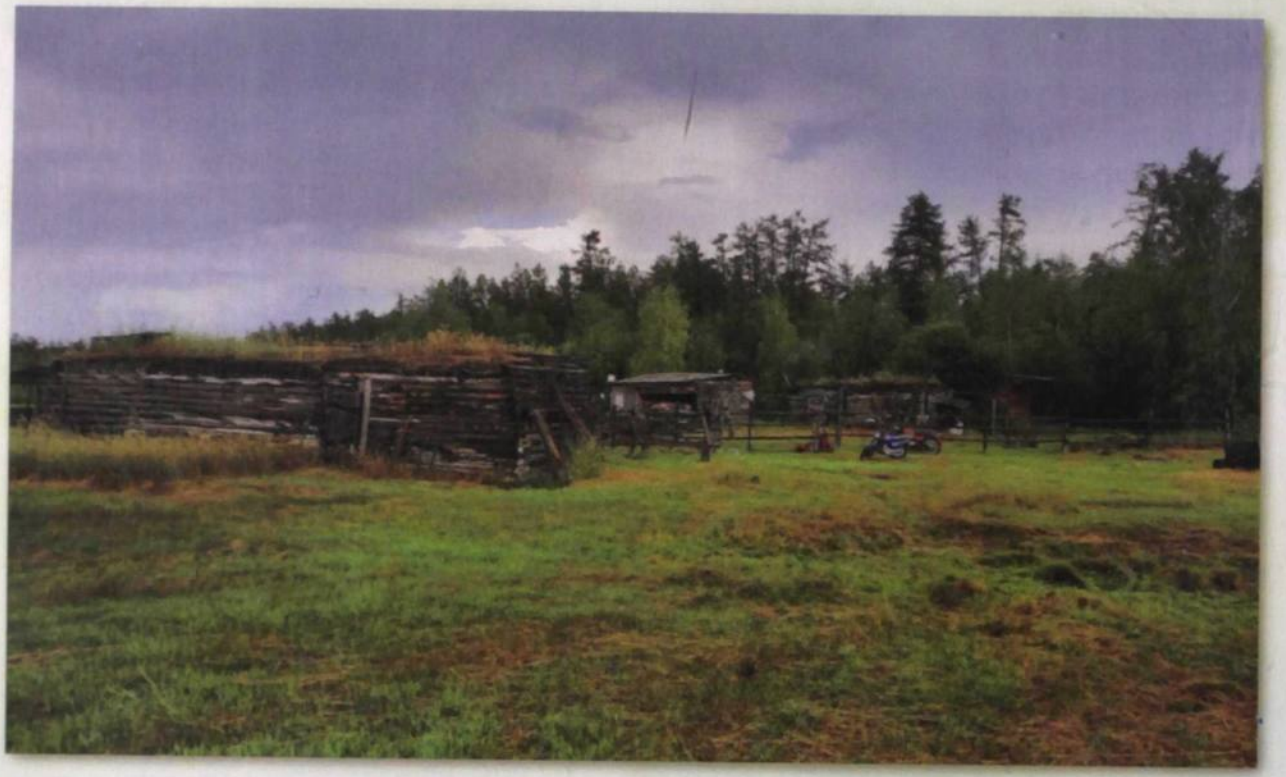

Сайылыкпар көһөн кэлэн
Санаам-дууһам уоскуйда.
Унаар күөххэ уйдараммын
Уһун күнү сырсабын.

Сарсыарда чырыптыыр чыычаахтар
Саҥа күн сарыалын туойаллар.
«Барыгыт, чэ, туруҥ» – диэбиттии
Баһылык бөтүүкпүт хаһыытыыр.

Турабыт саҥалыы чэбдиктик
Тулабыт эргиччи күөх көбүөр.

Ып-ыраас салгыны ыймахтаан
Ыллыаххын-үөрүөххүн саныыгын.

Сылааттан сынньаммыт түүммүтүн
Солбуйар тунахтаах куйаас күн.
Саргылаах саҥа күн бэлэҕин
Сибиэһэй күүһүнэн ылсабыт.

Күөлүн эргиччи сүөһүлэр мэччийэн,
Куоһааҕын тулатын сөбүлээн кирэллэр.
Хордоҕой үрдүгэр хотоһо мустаннар,
Кэбинэ-кэбинэ дуоһуйан сыталлар.

Кумаардаах куйаастаах күннэргэ
Түптэҕэ тулалыы мусталлар.
Сыта-тура сынньалаҥнык
Сыаны-арыыны оҥостоллор.

Арыт түбүкпүт быыһыгар,
Аҕыйах хаамыылаах тыабытыгар
Айылҕалыын кэпсэтэ, сынньана
Аа-дьуо күүлэйдии тахсабыт.

Сибэкки тэҥэ сиэним кыысчаан
Сэргиир-таптыыр дьарыга,
Сир-ийэ сиэдэрэй көстүүтүн
Сиэттиһэ сылдьан мээрилиир.

Айылҕа эриэккэс кэрэлэрин
Адьаһын саҥалыы көрбүттүү,
Аймалаһа үөрэммин-көтөммүн
Аһара дуоһуйан киирэбит.

Сахалар саамай кэскилбит
Сайылык барахсан быйаҥа.

Хайа да кыраайга олорон,
Хаан-уруу «түптэҕин» ахтаҕын.

Оттору-мастары оһуордаан хоһуйан,
Олус да чаҕылхай тылларынан
Оҕуруолуу наардаан тиһэргэ
Оҥоһуум-талааным суох эбит.

Устар ууну сомоҕолуур
Уус-уран тыллааҕым буоллар ньии!
Алааһым барахсан арылы кэрэтин
Айыаҕым-кэпсиэҕим хааллаҕа.

Сургуулук бочуоттаах олохтооҕо **Е.Д Иванова** *хоһооно*

КЭНЭЛИЙЭ ЭБЭМ

Василий Эппяхов тыла, мелодията

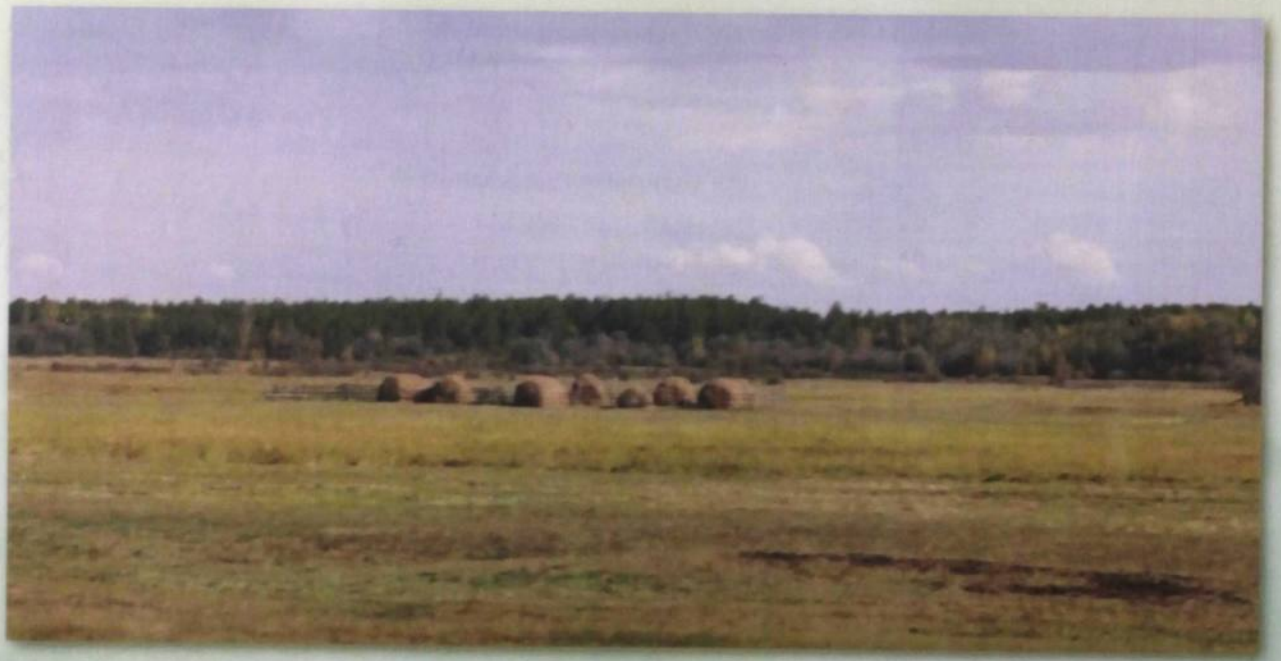

Кэнэлийэ эбэбит
Кэтит-мааны киэлитин
Киэргэтэллэр, симииллэр
Кээһиллибит күөх оттор.

Барҕа баайдаах эбэбит
Барыбытын иитэҕин,
Төрүт бэйэҥ дьоннооргун
Түөлбэлэтэ мунньаҕын.

Дэҥҥэ көстөр сибэккилии
Киэргэтэллэр эйигин
Кэрэ-мааны таҥастаах
Киһи-аймах дьоннорун.

Маны көрөн үөрэҕин
Кэнэлийэ эбэбит.
Кэһиигиттэн бэрсэҥҥин
Сириҥ аһын ууратын.

Кэнэлийэ хотунум
Үтүөкэннээх бэйэҕин
Кэнчээрилиир ыччаккар
Кэпсиэхтэрэ бар дьонуҥ!

СУРГУУЛУГУМ – МИН ДОЙДУМ

Василий Эппяхов тыла, мелодията

Тоҥус-эбээн төрүттээх
Тохтоон аанар сирдэрдээх,
Байанайдаах тыалардаах
Сургуулугум – мин дойдум.

Хос ырыата

Уруйдана туруохтун
Нэһилиэкпит биһиэнэ.
Сураҕыран иһиэхтин
Ыраах-чугас сирдэрэ.

Уруу-аймах дьонноро
Муҥхалата ыҥыртыыр
Үгүс элбэх күөллэрдээх,
Сургуулугум – мин дойдум.

Хос ырыата

Өлгөм оттоох алаастаах,
Хойуу үүттээх сүөһүлээх,
Сыспай сиэллээх сылгылаах
Сургуулугум – мин дойдум.

Хос ырыата

Эриэккэс кэрэ тыллардаах
Эһиэкэй этэр дьоннордоох,
Элбэх эдэр ыччаттаах
Сургуулугум – мин дойдум!

Хос ырыата

«АЛГЫС» ТҮМСҮҮ ГИМНЭ

Елена Иванова тыллара,
Розалия Архипова мелодията

Сирдээҕи аналы толорон
Сиэрдээхтик олорон кэллибит.
Кэрэни, кэскили түстэһэн,
Кэнчээри ыччаты иитэбит.

Хос ырыата

Алгыстар айабыт-тутабыт,
Алгыстар ыллыыбыт-туойабыт,
Күннээҕи күүрээннээх олоххо
Кыттабыт, күүс-көмө буолабыт.

Сиэннэргэ уостубат тапталы
Сүрэхпит сылааһын ыытабыт.
Куһаҕан кыдьыктан куотарга
Холобур буоларга бэлэммит.

Хос ырыата

Эйэлээх эбэлэр, эһэлэр
Этэбит эһиэхэ ыччакка
«Эрдэттэн чиэскитин харыстаан
Эгэлгэ идэни баһылааҥ».

2012 сыллаахха сайыны көрсүү

2012 сыллаахха Аҕам саастаахтар күннэригэр мустуу

Комсомол 100 сааһыгар аналлаах концерт

2014 сыллаахха быыстапкаҕа

Ороһооспо күннэригэр мустуу

«Сааһы билиммэт кэрэ абыланг» үнкүү күрэҕэ. 2015 с.

2015 с. Үөһээ бүлүүгэ «Эдэр саас эрчимин эргитэн» үҥкүү куонкурунугар кыттыы

2015 сыллаахха улуу кыайыы үбүлүөйдээх ыһыаҕа

«Алгыстар» салама баайаллар

2017 с. «Манчаары оонньууларыгар» Өлөөннөрү кытта көрсүһүү

2018 сыллаахха Үгүлээккэ гастрол

Библиотека сэб. Никифорова Л.Ф «Алгыстарга» куонкурус ыытар

2019 сыллаахха "Тумарыкка" диэн киинэҕэ үһуллуу.

2020 сыллаахха философскай наука дуоктара, профессор Лазарь Степанович Филиппов 75 сааһын дойдутугар Сургуулукка үбүлүөйдээбитэ

Пионерия 100 сылын библиотекаҕа бэлиэтииллэр

2021 с. бөлөҕүнэн айылҕаҕа тахсыы

«Алгыстар» окко, үлэҕэ барытыгар кытталлар

2022 сыллаахха Олонхо чороонун Боотулуу баһылыгар туттарыы

Саас аайы айылҕаҕа тахсан сынньанабыт

2022 с. Кэнтик ыһыаҕар

Үөһээ Бүлүүгэ Олонхо ыһыаҕа

2023 сыллаахха «Алгыстар» саҥа кинигэ презентациятыгар

Үөһээ бүлүүгэ аһымал концерка кыттыы

Сайын сылабаар күнүн бэлиэтээһин

Улуу кыайыы 75 сылыгар «Алгыстар» кэнсиэртиллэр

Улуу Кыайыы 75 сылыгар, 2020 сыллаахха, Кыайыы Знамятын Сургуулук пуордугар көрсүү

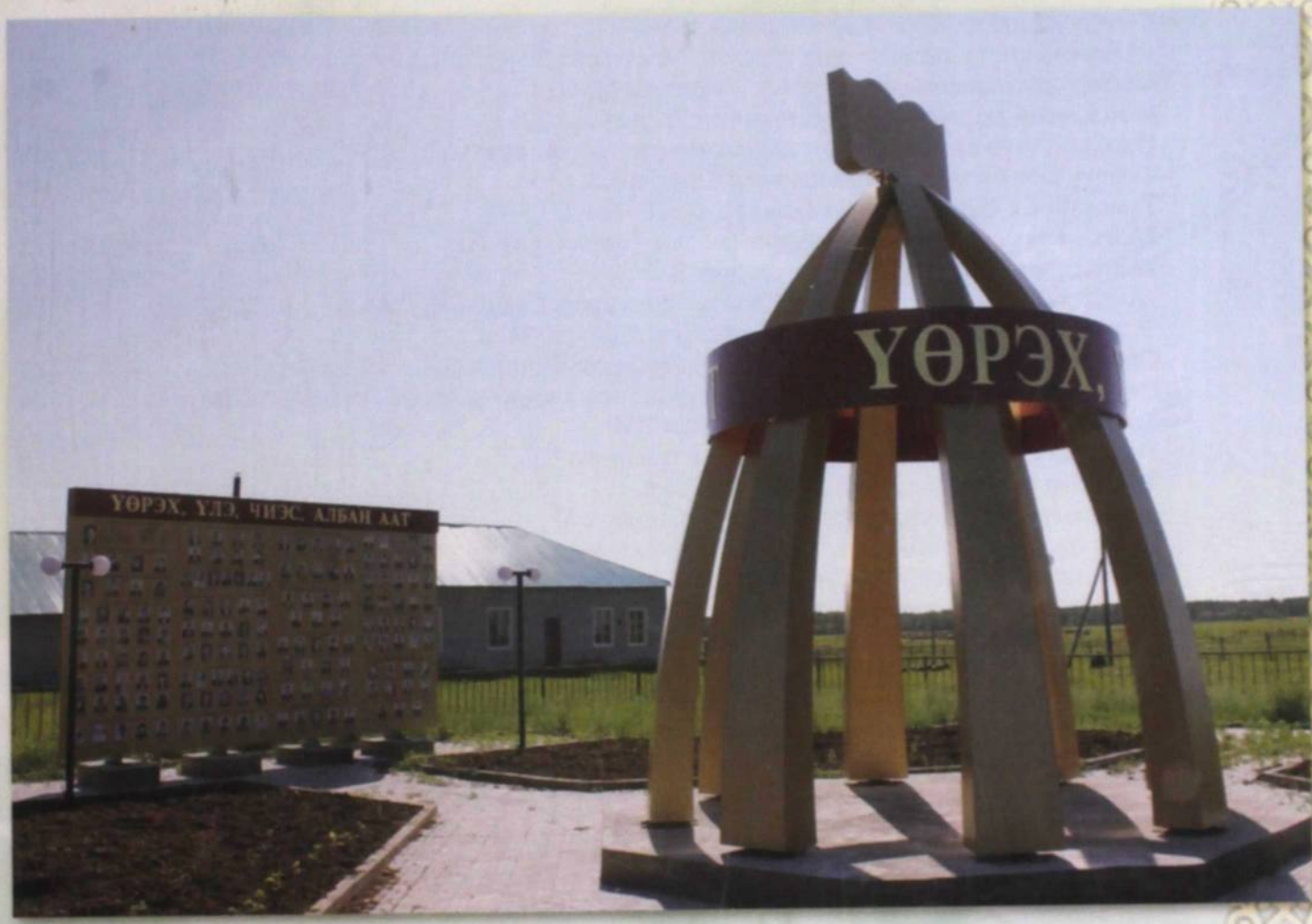

Өөрэх-билии сквер

ИҺИНЭЭҔИТЭ

Киирии тыл. Золотарева А.П. 3
Суохтуур-ахтар, Сургуулугум! Филиппова Л. 5
«Алгыс» түмсүү аата ааттана турдун... Игнатьева З.Г. 7
«Ахтар саныыр кэрэ кэмнэрим». Соргоева М.П. 11
«Алгыһым» кыргыттарыгар аныыбын. Федотова Д.Д. 13
Олохпор үтүө аргыстарым – «Алгыстарым». Архипова Р.А. 16
Түмсүүлээх буолар үчүгэй даҕаны. Соргоева А.А. 18
Түмсүүбүт туһунан истиҥ санаалар. Семенова Т.З. 21
«Алгыс» түмсүүлүүн бииргэ хардыылаан. Гаврильева Р.Н. 23
«Алгыстар» элбэх да этибит. Томская В.С. 25
«Алгыстар» Сургуулук аатын ааттата турдуннар. Семенова Р.А. 26
Улуус ыһыахтарыгар киирэн кыттарбыт. Адамова М.К. 28
Өрүү маннык түмсүөххэ, үлэлиэххэ-хамсыахха. Попова О.Е. 29
Сургуулук нэһилиэгэр биир бастакыннан тэриллибит «Алгыс» түмсүү. Хабытова Н.М. . . . 31
Ким түмсүүлээх – олоххо эрэллээх. Кан Т.М. 34
Түмсүүгэ сылдьан үйэҕитин уһатыҥ. Степанова Р.Е. 36
Дууһабар өссө да эдэрбин. Васильева М.А. 37
Алгыс» түмсүү туһунан аҕыйах тыл. Иванова А.А. 39
Культурнай тэрээһиннэргэ наар кыттарбыт. Максимова А.Д. 41
Алгыстаах «Алгыс» түмсүүтэ. Хабарова А.С. 42
«Алгыстар» биир сомоҕо буолабыт. Эппяхова А.Г. 44
Ахтар саныыр «Алгыстарбар». Эппяхова П.Д. 46
«Алгыс» түмсүү – нэһилиэк киэҥ туттуута. Огочонова А.И. 48
«Алгыс» түмсүү 15 сыллаах үбүлүөйүгүтүнэн. Золотарева А.П. 51
Үбүлүөйүгүтүнэн «Алгыстар!». Никифорова Л.Ф. 54
«Алгыс аалы көтөҕөр» – норуот бэргэн этиитэ. Байбал Өлөксүөйэп. 57
Эһээ Дьылтан эҕэрдэ! Угаров Г.С. 59
Махтана саныыбын. Боппосова А.С. 61
Дьүөгэбит туһунан сырдык өйдөбүл. Дьүөгэлэрэ. 62
Эдьиийим Таанньа туһунан. Соргоева М.П. 64
М.Н.Максимова эдэр ыччаттарга холобур буолар олоҕо. Игнатьева З.Г. 65
Ийэм Ульяна Петровна туһунан. Золотарева А.П. 68
Сайылыгым барахсан. Иванова Е.Д. 70
Кэнэлийэ эбэм. Эппяхов В. 72
Сургуулугум мин дойдум. Эппяхов В. 74
«Алгыстар» түмсүү гимнэ. Иванова Е. тыл., Архипова Р. мел. 76

Массово-политическое издание

СУРГУЛУКСКОЕ СООБЩЕСТВО «АЛГЫС»

Составитель
Золотарева Аяна Петровна

Якутск, «Дани-Алмас», 2025

На якутском языке

Массовай-политическай тэһээрэ

СУРГУЛУК АЛГЫСТААХ ТУМСУУТЭ

Составитель
Золотарева Аяна Петровна

Эрэдээктэр: А.И. Гуляева
Көмпүүтэргэ таҥна: М.С. Макарова

09.12.2025 бэчээккэ илии баттанна. Киэбэ-кээмэйэ 60х84/8
Офсет кумааҕыта. Таймс гарнитурата. Офсет бэчээтэ.
Усул. бэч. л. 11,63. Ахсаана 40 экз. Сакааһын №-рэ 2361.

